

safejournalists.net

BOSNA I HERCEGOVINA Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara 2022.

**BOSNA I
HERCEGOVINA
Indikatori nivoa
medijskih sloboda
i sigurnosti
novinara 2022.**

**Autorica
Maja Radević**

Naslov u originalu

Bosna i Hercegovina – Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara 2022.

Izdavač

Udruženje/Udruga “BH novinari”
Sarajevo, 2023.

Autorica

Maja Radević

Lektorica

Amela Šehović

Recenzentica

Borka Rudić

Naslovna fotografija

Andrija Vukelić

Dizajn

comma.rs

Tiraž

50

Ova publikacija nastala je uz finansijsku podršku Evropske unije i Balkanskog fonda za demokratiju, projekta njemačkog Marshall fonda Sjedinjenih Država i Ministarstva vanjskih poslova Norveške. Njen sadržaj isključiva je odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Evropske unije i Ministarstva vanjskih poslova Norveške, Balkanskog fonda za demokratiju, njemačkog Marshall fonda Sjedinjenih Država ili njihovih partnera.

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

UVOD	7	B.3 Urednička nezavisnost u javnim servisima/emiterima	20
A Pravna zaštita	9	B.4 Urednička nezavisnost u neprofitnim organizacijama	21
A.1 Pravne garancije za slobodu medija i novinara i njihova primjena u praksi	9	B.5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vijesti	21
A.2 Efekti zakona o kleveti na novinare	12	B.6 Ekonomski položaj novinarki	22
A.3 Pravna zaštita političkog pluralizma u medijima	13	C Sigurnost novinara/ki	24
A.4 Sloboda rada i udruživanja novinara – pravne garancije i praksa	14	C.1 Statistika sigurnosti i nekažnjavanja	24
A.5 Pravna zaštita novinarskih izvora	15	C.2 Postupanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara	27
A.6 Zaštita prava na pristup informacijama	16	C.3 Postupanje krivičnog i građanskog pravosuđa u vezi s prijetnjama i nasiljem nad novinarima	29
B Položaj novinara u redakcijama	18	Zaključci i preporuke	31
B.1 Ekonomska ograničenja slobode novinara	18		
B.2 Urednička nezavisnost u privatnim medijima	19		

Pregled i opseg projekta

Udruženja novinara iz zemalja Zapadnog Balkana, uz pomoć Evropske komisije,¹ uspostavila su zajedničku platformu [Safejournalists.net](https://www.safejournalists.net) da bi pratila promjene u zakonodavstvu njihovih zemalja ali i u praksi, kao i da bi se uključila u različite zagovaračke aktivnosti u cilju unapređenja političkog, zakonodavnog i institucionalnog okruženja u kojem novinari i mediji rade. Počevši od 2020. godine, članovi platforme vrše monitoring situacije u sedam zemalja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Kosovo² i Srbija). Svake godine vrši se procjena stanja, na osnovu standardizovane metodologije za prikupljanje i analizu podataka³, dok je fokus zagovaračkog istraživanja na promjenama u tradicionalnom i online medijskom okruženju u Zapadnom Balkanu.

-
- 1 U decembru 2019. godine, Evropska komisija odobrila je trogodišnji projekt [Safejournalists.net](https://www.safejournalists.net), sa ciljem jačanja nacionalnih novinarskih organizacija u zemljama Zapadnog Balkana tako da postanu efektivni i odgovorni nezavisni akteri u zagovaranju primjene standarda EU u oblasti medijskih sloboda, sa dugoročnim ciljem unapređenja prava građana na informisan izbor. Ova akcija predstavlja unapređenje prethodnog projekta (Regionalna platforma za zagovaranje slobode medija i sigurnost novinara Zapadnog Balkana) i zasnovana je na znanju i iskustvu stečenom u periodu 2016–2018. Projekt je podržan preko Programa za pomoć civilnom društvu i medijima 2020–2022, Podrška regionalnim tematskim mrežama organizacija civilnog društva.*
 - 2 Ovo ime je dato bez prejudiciranja u odnosu na status i u skladu sa Rezolucijom 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija te u skladu sa mišljenjem Tribunala o Deklaraciji i nezavisnosti Kosova.*
 - 3 Prvo izdanje istraživačke metodologije za ovaj projekt zagovaračkog istraživanja razvijeno je 2016. godine i prilagođavano tokom godina kako bi oslikavalo situaciju u zemljama Zapadnog Balkana. Zagovaračko istraživanje razvili su i koordinisali Snežana Tpevska i Igor Micevski, istraživači sa Instituta za istraživanje društvenog razvoja RESIS iz Sjeverne Makedonije (www.resis.mk).*

Metodološka napomena

Metodologija istraživanja obuhvata tri grupe indikatora razvijenih na osnovu sistematske analize različitih vodiča koje su izdale relevantne međunarodne organizacije.⁴ Tokom protekle četiri godine prvobitno razvijeni indikatori testirani su i usavršavani kako bi se bavili karakterističnim društveno-političkim kontekstom u ovom regionu i odrazili specifične potrebe i interese novinara u sedam zemalja.

Za prikupljanje i analizu podataka korišten je niz različitih istraživačkih metoda kako bi se odgovorilo na indikativna pitanja vezana za svaki posebni indikator:

- pregled studija, analiza izvještaja o istraživanju, dokumenata o politikama, strategija i drugih dokumenata;
- kvalitativna analiza pravnih propisa;
- prikupljanje i analiza informacija objavljenih na web-stranicama javnih institucija i drugih organizacija i tijela;
- prikupljanje i analiza saopćenja za javnost, obavještenja i drugih informacija koje objavljuju profesionalne organizacije;
- sekundarni podaci prikupljeni od udruženja novinara i sindikata;
- dubinski intervjui sa ekspertima, novinarima i donosiocima odluka;
- fokus grupe sa novinarima;
- ankete sa novinarima (u nekim zemljama).

Na nacionalnom nivou, novinarska udruženja i sindikat imenovali su nacionalne istraživače kako bi prikupili podatke i napisali narativne izvještaje, koje su potom pregledali imenovani eksperti i glavni istraživač za svaku zemlju. U Bosni i Hercegovini, Udruženje/Udruga "BH novinari" imenovalo je Maju Radević kao nacionalnu istraživačicu.

Tabela 1: Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara

A. Pravna zaštita	B. Položaj novinara u re-dakcijama	C. Sigurnost novinara
A1 Zakonske garancije za slobodu medija i njihovo provođenje u praksi	B1 Ekonomska ograničenja u radu novinara	C1 Statistika napada na novinare i nekažnjivost istih
A2 Efekt zakona o kleveti na no-vinare	B2 Nezavisnost novinara u privatnim medijima	C2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara
A3 Zaštita političkog pluralizma u medijima	B3 Nezavisnost novinara u javnom servisu	C3 Odnos pravosudnog sistema u vezi s prijetnjama i aktima nasilja nad novinarima
A4 Sloboda rada i udruživanja novinara	B4 Nezavisnost novinara u nepro-fitnom sektoru	
A5 Zaštita novinarskih izvora	B5 Sloboda novinara u procesu pripreme vijesti	
A6 Pravo na pristup informacijama	B6 Položaj žena u novinarstvu	

⁴ Prilikom razvijanja specifičnog istraživačkog pristupa za zemlje Zapadnog Balkana, sljedeći dokumenti su uzeti u razmatranje: Vijeće Evrope, "Indikatori za medije u demokratiji"; UNESCO, "Indikatori medijskog razvoja (MDI)"; Indikatori sigurnosti novinara, "Nacionalni nivo"; USAID-IREX, "Indeks medijske održivosti"; Freedom House, "Istraživanje slobode štampe/medija"; BBC World Service Trust, "Afrčka inicijativa za razvoj medija"; Komitet za zaštitu novinara, "Nasilje nad novinarima"; Reporteri bez granica, "Svjetski indeks slobode medija".

Lista skraćenica

RAK	Regulatorna agencija za komunikacije
BHRT	Bosanskohercegovačka radio-televizija
CIKBiH	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
RTRS	Radio-televizija Republike Srpske
FTV	Federalna radio-televizija
CIN	Centar za istraživačko novinarstvo
EK	Evropska komisija
BIRNBIH	Balkanska istraživačka mreža BiH
EU	Evropska unija
FMHL	Linija za pomoć novinarima – Free Media Help Line
RSF	Reporteri bez granica
SDA	Stranka demokratske akcije
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
SNSD	Savez nezavisnih socijaldemokrata
ZoSPI	Zakon o slobodi pristupa informacijama
VZS	Vijeće za štampu i online medije

Drugog oktobra 2022. u Bosni i Hercegovini održani su Opšti/Opći izbori na kojima su građani BiH birali političke kandidate za sve nivoe vlasti, izuzev lokalnog. Na dan održavanja izbora, visoki predstavnik međunarodne zajednice Christian Schmidt nametnuo je izmjene Izbornog zakona BiH kojima su strogo utvrđeni rokovi za formiranje vlasti, što je izazvalo veliko negodovanje među političkim strankama u Federaciji BiH.⁵ Cijela godina protekla je u znaku intenzivnih previranja na političkoj sceni, borbe za vlast i političke pozicije nakon održavanja izbora. Pobjeda zajedničkog kandidata za člana Predsjedništva BiH iz reda bošnjačkog naroda Denisa Bećirovića uticala je na odluku osam političkih stranaka iz Federacije BiH (tzv. Osmorka) da sa Hrvatskom demokratskom zajednicom BiH (HDZBiH) Dragana Čovića potpišu koalicioni sporazum o formiranju vlasti na federalnom i državnom nivou, čime je jedna od vodećih nacionalnih stranaka, Stranka demokratske akcije (SDA), sa Bakinom Izetbegovićem na čelu, prešla u opoziciju.⁶ Stranke "Osmorka" trenutno imaju otvorenu podršku međunarodne zajednice, a aktuelna politička zbivanja brojni analitičari ocjenjuju kao veliki poraz Bakira Izetbegovića i SDA. U Republici Srpskoj najveći broj glasova osvojio je Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) Milorada Dodika, koji je imenovan i za predsjednika tog entiteta.⁷ SNSD je također dio novouspostavljene koalicije na državnom nivou.

5 Al Jazeera Balkans, "Christian Schmidt nametnuo izmjene Izbornog zakona BiH", 2.10.2022, pristupljeno: 3.1.2023. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2022/10/2/christian-schmidt-nametnuo-izmjene-izbornog-zakona-bih-2>

6 Klix.ba, "Osmorka i HDZ potpisali sporazum o formiranju vlasti u FBiH i na državnom nivou", 29.11.2022, pristupljeno: 3.1.2023. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/osmorka-i-hdz-potpisali-sporazum-o-formiranju-vlasti-u-fbih-i-na-drzavnom-nivou/221129050>

7 RTRS, "Dodik: SNSD je pobjednik izbora, Srpska ostaje jedinstvena", 24.10.2022, pristupljeno: 3.1.2023. <https://lat.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=491211>

Novinari i mediji u BiH su tokom 2022. godine bili izloženi čestim političkim pritiscima – broj političkih pritisaka i verbalnih prijetnji novinarima povećan je za 40% u odnosu na godinu ranije⁸. Čak trećina prijavljenih slučajeva odnosi se na razne oblike političkih pritisaka, te napada i uvreda od strane političara i javnih zvaničnika. Linija za pomoć novinarima, koja djeluje u okviru Udruženja “BH novinari”, zabilježila je ukupno 79 slučajeva kršenja novinarskih prava i medijskih sloboda. Bilježi se znatan porast govora mržnje prema novinarima/kama, posebno u online prostoru. Istovremeno, nisu napravljene nikakvi pomaci u pogledu unapređenja zakonske regulative i efikasnije zaštite novinara/ki i slobode medija. Prema Svjetskom indeksu medijskih sloboda (World Press Freedom Index), koji su objavili Reporteri bez granica, Bosna i Hercegovina se nalazi na 67. mjestu i nazadovala je za devet mjesta u odnosu na 2021. godinu. U posljednjih deset godina BiH je na ljestvici RSF pala za 30 mjesta kada je riječ o medijskim slobodama. U izvještaju Reportera bez granica za BiH stoji da mediji djeluju u relativno povoljnom pravnom okruženju, ali u izuzetno nepovoljnom političkom i ekonomskom ambijentu, novinari se ne osjećaju zaštićeno dok rade svoj posao, a postoje velike razlike u slobodi medija i kvalitetu novinarstva širom zemlje.⁹

Nastavljeni su politički pritisci i zastrašivanje novinara, državni javni servis je u opasnosti od gašenja, a položaj novinara i novinarki je neravnopravan, zaključeno je u Izvještaju Evropske komisije o napretku BiH za 2022. godinu. Bosna i Hercegovina nije postigla napredak u rješavanju ključnog prioriteta Mišljenja 12 EK, u kome se navodi da će se garantovati sloboda izražavanja i medija i zaštita novinara. To zahtijeva osiguranje odgovarajućeg sudskog postupanja u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima/kama i medijskim radnicima/cama, te osiguranje finansijske održivosti javnog Radio-televizijskog (RTV) sistema. Od vlasti se očekuje da brzo reaguju i pokažu nultu toleranciju prema prijetnjama ili napadima na medije, uključujući osiguravanje efikasnih policijskih istraga i sudskog gonjenja koji će dovesti do pravosnažnih presuda počiniocima.¹⁰ Krajem 2022. Bosna i Hercegovina dobila je kandidatski status za članstvo u Evropskoj uniji uprkos tome što vlasti nisu ispunile većinu prethodno navedenih uslova. U preprieci EK za dodjeljivanje kandidatskog statusa, kao jedan od osam ključnih uslova koje bosanskohercegovačke vlasti trebaju ispuniti navedena je sloboda izražavanja i medija i zaštita novinara, “posebno osiguravanjem od-

govarajućeg sudskog postupka u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima”.¹¹

Prema podacima Regulatorne agencije za komunikacije (RAK), u BiH je registrovano ukupno 37 televizija i 150 radiostanica, od čega dvije na srednjim talasima, šest javnih RTV-servisa i 79 nosilaca dozvola za emitovanje putem drugih komunikacijskih mreža. Prema podacima Vijeća za štampu i online medije BiH, postoji devet dnevnih novina, 189 magazina (sedmičnih, mjesečnih ili periodičnih), te osam novinskih agencija. I dalje ne postoji registar online medija, pa tako nije poznat njihov tačan broj. Istraživači su mapirali najmanje 615 aktivnih medijskih portala u BiH¹², a pretpostavlja se da ih ima i do 2.000. Evidentiranje tačnog broja medija, posebno kada je riječ o web-portalima, dodatno otežava činjenica da ne postoji zakonska obaveza registracije i prijave vlasništva, odnosno javno istaknutog impresuma medija. U odnosu na vlasništvo i izvore prihoda, postoje tri vrste medija: privatni, s većinskim komercijalnim prihodima, javni RTV-sistem i lokalne radio i TV-stanice, finansirane novcem iz budžeta kantona i općina. Javni radio-televizijski sistem čine Radio-televizija Bosne i Hercegovine (BHRT), Radio-televizija Federacije BiH (RTVFBiH) te Radio-televizija Republike Srpske (RTRS), koje se finansiraju putem RTV-pretplate i marketinga. Veliki problem i dalje su međusobna dugovanja na osnovu naplate RTV-takse, koja samo u slučaju BHRT-a iznose oko 35 miliona eura, koje državni javni servis potražuje od RTRS-a. Vlade entiteta javnim sredstvima finansiraju dvije novinske agencije – FENA-u i SRNA-u. Jedan broj online medija djeluje u okviru nevladinih organizacija i finansira se iz međunarodnih fondova.¹³

8 BH Novinari, Facebook,

9 Reporteri bez granica, “2022 World Press Freedom Index” <https://rsf.org/en/index>, pristupljeno: 3. 1. 2023.

10 European Commission, “Bosnia and Herzegovina Report 2022”, pristupljeno: 3.1.2023. <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/Bosnia%20and%20Herzegovina%20Report%202022.pdf>

11 [Klix.ba](https://www.klix.ba), “Ovo je osam uslova za BiH iz preporuke Evropske komisije za kandidatski status”, 12.10.2022, pristupljeno: 3.1.2023. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/ovo-je-osam-uslova-za-bih-iz-preporuke-evropske-komisije-za-kandidatski-status/221012079>

12 Enes Osmančević, Mirza Mehmedović, Adis Šušnjarić, Lejla Ilić Osmančević, “Mapiranje medijskih web portala u BiH”, CPCD, Sarajevo, 2021, pristupljeno: 3.1.2023. https://civilnodrustvo.ba/wp-content/uploads/2021/06/Istrazivanje_Mapiranje-medijskih-web-portala-u-BiH-1-compressed.pdf

13 BH novinari, “Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara u BiH 2021”, 9.5.2022, pristupljeno: 3.1.2023. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/05/09/indikatori-nivoa-medijskih-sloboda-i-sigurnosti-novinar-a-bih-2021/>

A.1 Pravne garancije za slobodu medija i novinara i njihova primjena u praksi

Da li je garantovano pravo na slobodu izražavanja i informacija? Obuhvaća li ono i pristup internetu? Da li se pravne garancije primjenjuju u praksi?

Pravo na slobodu izražavanja i informisanja, uključujući i pristup internetu, garantovano je kroz brojne zakone, koji su generalno kvalitetni i većinom usklađeni sa standardima Evropske unije. Problem je često neefikasna primjena tih zakona, njihova neusklađenost između države i entiteta, kao i nejednaka sudska praksa.

Da li je medijsko i drugo zakonodavstvo važno za novinare razvijeno u transparentnom i inkluzivnom procesu uz konsultacije sa relevantnim profesionalnim udruženjima?

U 2022. godini nije bilo izmjena, unapređenja postojećih ili donošenja novih zakona koji se tiču rada medija, sigurnosti novinara/ki i medijskih sloboda. Nacrt Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH, koji je kreiralo Ministarstvo pravde BiH uz konsultacije s profesionalnim udruženjima i nevladinim organizacijama, trebalo je razmatrati Vijeće ministara BiH krajem godine, ali je ta sjednica odgođena i do objave ovog izvještaja Nacrt nije razmatran. Prethodno su predstavnici medija i civilnog sektora iznijeli brojne primjedbe na Prednacrt ZoSPI-ja, te su zatražili od Ministarstva prav-

de da Prednacrt povuče na doradu i uskladi predložena rješenja sa međunarodnim standardima.¹⁴ Međutim, nije poznato koliko je od tih primjedbi u konačnici usvojeno i ugrađeno u Nacrt Zakona.

Inicijativa za izmjene Zakona o zaštiti od klevete, koja je usvojena u Parlamentarnoj skupštini BiH 2020. godine, i dalje nije dobila svoj epilog u parlamentima Federacije BiH i Republike Srpske. Entitetske vlasti praktično su se oglasile na ovu inicijativu i nisu pokazale ni minimum političke volje za izmjenu Zakona.¹⁵ Vlasti u Republici Srpskoj su čak otišle u drugom pravcu – predsjednik RS-a Milorad Dodik najavio je da će u tom entitetu kleveta ponovo biti kriminalizovana, tj. vraćena u Krivični zakonik Republike Srpske.¹⁶

U junu je Parlamentarna skupština BiH usvojila inicijativu kojom se Vijeće ministara BiH obavezuje da pripremi i u parlamentarnu proceduru uputi izmjene Krivičnog zakona BiH, kojim će se napad na novinare/novinarke tretirati kao posebno krivično djelo. Inicijativu je prethodno razmatrala i Ustavnopravna komisija Predstavničkog doma parlamentarne skupštine BiH, koja je dala zeleno svjetlo.¹⁷ Do kraja 2022. godine navedene izmjene nisu pripremljene niti razmatrane u Parlamentu.

Da li je bilo pokušaja državnih vlasti da nametnu licenciranje ili druge striktno zahtjeve za osnivanje štampanih i online medija? Da li ti zahtjevi prevazilaze puku registraciju firmi i poreza? Da li je bilo pokušaja vlasti da ograniče pravo na pristup internetu ili da blokiraju ili filtriraju internetski sadržaj?

Nisu zabilježeni pokušaji vlasti da nametnu licenciranje ili druge striktno zahtjeve za osnivanje štampanih i online medija. Predsjednik SNSD-a i predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik u oktobru je objavio kako je zatražio od Vlade RS-a da pripremi nove i izvrši izmjene nekoliko postojećih zakona, a radi se o Zakonu o sprečavanju širenja lažnih vijesti, Zakonu o sprečavanju jezika mržnje, Zakonu o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika s uvođenjem klevete kao krivičnog djela, te

proširenju krivičnih djela protiv ustavnog poretka RS-a.¹⁸ Medijska zajednica i pravni eksperti, kao i međunarodne organizacije i ambasade u BiH smatraju da bi donošenje navedenih zakona, a posebno kriminalizacija klevete, u velikoj mjeri ugrozili slobodu izražavanja i rad nezavisnih medija u BiH.¹⁹

**Obavlja li regulatorno tijelo svoje funkcije na nezavisan i nediskriminatoran način?
Da li se izdavanje dozvola i drugi propisi za emitovanje provode na fer i neutralan način?**

Regulatorno tijelo za elektronske medije često je na udaru kritika medijske zajednice i javnosti zbog odluka koje se smatraju političkim i diskriminatornim prema pojedinim medijima. Krajem oktobra 2022. direktor RAK-a Draško Milinović najavio je pokretanje postupka i "rigorozne mjere" protiv privatne Face TV i njenog vlasnika i urednika Senada Hadžifeževića. Prema tvrdnjama zvaničnika i medija iz RS-a, Hadžifežević je navodno u programu pitao sagovornika: "Treba li ubiti Milorada Dodika?"²⁰ Direktor RAK-a je i prije samog pokretanja postupka, a na osnovu videosnimka iz kojeg se nije moglo jasno razaznati šta je zapravo rekao Hadžifežević, najavio da će ići "ka najvišoj mogućoj novčanoj kazni" i "najrigoroznijim mjerama" prema Face TV, što je u medijskoj zajednici i novinarskim udruženjima protumačeno kao direktan politički pritisak na spomenutu televiziju i njenog vlasnika. Iz RAK-a su polovinom decembra saopćili da su obustavili postupak protiv Face TV jer se "nije moglo pouzdano utvrditi da je izgovorena riječ iz preliminarne navoda Agencije".²¹

A1.1 *Aktuelni direktor RAK-a Draško Milinović je bivši direktor javnog servisa RTRS i godinama se spekuliše da je blizak partiji SNSD i njenom lideru Miloradu Dodiku. U prilog tome ide i činjenica da je u septembru 2021. RAK izdao nalog za gašenje pojedinih TV-predajnika shodno provođenju odluke o gašenju analognog TV-signalu u BiH, što je izazvalo negodovanje nekih TV-stanica, koje su tvrdile da je takva odluka politička, dok je pokretanje postupka protiv Face*

14 Selma Učanbarlić, "Zakon o slobodi pristupa informacijama u BiH", august 2021, pristupljeno: 22.12.2022. https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2021/09/Analiza_ZoSPI-FINAL.pdf

15 Damir Arnaut, predlagatelj inicijative za izmjene Zakona o zaštiti od klevete, intervjuisala: Maja Radević, 5.12.2022.

16 SlobodnaEvropa.org, "Dodika optužuju da zabija posljednji ekser za nezavisne medije", 22.11.2022, pristupljeno: 22.12.2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/dodik-kleveta-krivicni-zakon-posljednji-ekser/32143830.html>

17 BH novinari, "Usvojena inicijativa kojom će se napad na novinare/ke tretirati kao posebno krivično djelo", 30.06.2022, pristupljeno: 23.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/06/30/usvojena-inicijativa-kojom-ce-se-napad-na-novinare-ke-tretirati-kao-posebno-krivno-djelo/>

18 Milorad Dodik, Twitter, <https://twitter.com/MiloradDodik/status/1587051984506568704>

19 Fokus.ba, "Milorad Dodik sprema novi zakon koji će ugušiti nezavisne medije?", 23.11.2022, pristupljeno: 23.12.2022. <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/milorad-dodik-sprema-novi-zakon-koji-ce-ugusti-nezavisne-medije/2441902/>

20 Al Jazeera Balkans, "RAK pokrenuo postupak protiv Face TV, zestoke reakcije na najavu rigorozne kazne", 31.10.2022, pristupljeno: 23.12.2022. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2022/10/31/pokrenut-postupak-protiv-face-tv-zestoke-reakcije-na-najavu-rigorozne-kazne>

21 Oslobođenje, "RAK obustavio postupak protiv Face TV-a i Senada Hadžifeževića: Nemoguće je utvrditi šta je izgovorio", pristupljeno: 23.12.2022. <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/rak-obustavio-postupak-protiv-face-tv-a-i-senada-hadzifezovic-a-nemoguće-je-utvrditi-sta-je-izgovorio-818662>

TV Milinović ekspresno najavio nakon što je kćerka Milorada Dodika Gorica Dodik na Twitteru objavila snimak sporne emisije.

Da li se zakonske odredbe o državnom oglašavanju u medijima zloupotrebjavaju zbog političkog utjecaja na uređivačku politiku? Da li je raspodjela državnih sredstava transparentna, poštena i nediskriminatorna?

I tokom 2022. godine nisu usvojene izmene Zakona o oglašavanju i kriterijima za raspodjelu subvencija.²² Javnosti uglavnom nisu dostupni podaci o iznosima koji se dodjeljuju medijima iz budžeta, a kriteriji dodjele tog novca nisu jasno definisani. Generalne procjene su da institucije vlasti na svim nivoima u BiH godišnje troše oko 30 miliona KM na medije.

Koji su mehanizmi za finansiranje medija na jezicima nacionalnih manjina?

Ne postoje privatni ili neprofitni mediji na jezicima nacionalnih manjina, kao ni finansijski mehanizam za podsticanje ili razvoj takvih medija, čak ni u okviru javnih medijskih servisa. Prema Uslovima dozvole javnog RTV-sistema, javni RTV-servisi dužni su emitovati program namijenjen pripadnicima nacionalnih manjina u trajanju od najmanje jedan sat sedmično, vodeći računa o ravnoj zastupljenosti.

Izvjestaji RAK-a pokazuju da se mediji nedovoljno bave pitanjima nacionalnih manjina, te da su sadržaji ova-ke vrste izuzetno slabo prisutni u televizijskim, a pogotovo radijskim programima.²³ Predstavnici javnih medija priznaju da se pitanjima manjina najčešće bave uz obilježavanje određenih praznika ili historijskih datuma.²⁴

Da li su autonomija i nezavisnost javnog servisa garantovani i efikasno zaštićeni? Da li finansijski okvir osigurava njegovu nezavisnost i stabilnost? Da li nadzorno tijelo predstavlja društvo u cjelini?

Dva entitetska i jedan državni javni servis – Federalna televizija (FTV), Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) i BHRT već godinama se suočavaju sa nepovoljnom finansijskom situacijom i velikim dugovanjima, što ugrožava njihovo funkcionisanje. Nakon održavanja Općih izbora 2022. godine, osam političkih stranaka iz FBiH (tzv. Osmorka) koje koaliraju sa HDZ-om i SNSD-om potpisalo je Sporazum²⁵ o formiranju vlasti na državnom i federalnom nivou, čiji je jedan od ciljeva “reforma cjelokupnog javnog RTV sistema Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine u skladu sa Ustavom”. Predstavnici stranaka još uvijek nisu naveli šta konkretno podrazumijeva planirana reforma. Predsjedavajuća Vijeća ministara BiH Borjana Krišto u svom pristupnom govoru navela je reformu javnog medijskog sistema kao jedan od prioriteta, uz akcenat na mogućnost uvođenja novih RTV-kanala u sistem javnih emitera i donošenje novog zakona o javnom RTV-sistemu kako bi se sistemski riješilo njegovo funkcionisanje i finansijska održivost. Dio analitičara i opozicionih stranaka smatraju da će to značiti uspostavu trećeg kanala na hrvatskom jeziku, za što se godinama zalaže lider HDZ-a BiH Dragan Čović.²⁶

Godine 2019. sa emitovanjem programa je počela Radiotelevizija Herceg-Bosne (RTV HB), čiji su osnivači Zapadnohercegovački kanton, nevladina organizacija Hrvatska zajednica Herceg-Bosna i 22 općine u kojima su Hrvati većina i koji je finansiraju iz svojih budžeta. Bivši član Predsjedništva BiH Milorad Dodik potvrdio je u aprilu 2022. da će Vijeće ministara BiH glasati o odluci da se sedam miliona maraka dodijeli javnim servisima (BHRT, FTV i RTRS), ali i RTV Herceg-Bosne.²⁷ U najvećim finansijskim problemima trenutno je BHRT – samo RTRS duguje 63 miliona KM BHRT-u na osnovu prikupljanja RTV-pretplate.

22 BH novinari, “Zajedno ka boljim medijskim zakonima”, autorica Zorfa Hrnjić Kuduzović, 2021, pristupljeno: 23.12.2022. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2021/07/Zajedno-ka-boljim-medijskim-zakonima-analiza-medijske-legislative-u-BiH-sa-preporukama-za-unapredjenje-1.pdf>

23 RAK, “Analiza dječjih i obrazovnih programa, programa koji su namijenjeni ili se bave manjinama i ranjivim grupama stanovništva, te programa prilagođenih osobama sa invaliditetom u audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija u Bosni i Hercegovini”, pristupljeno: 22. 12. 2022. <https://www.rak.ba/bs-Latn-BA/brdcst-media-literacy>

24 Newipe.net, “Pitamo: Ima li medijskog prostora za nacionalne manjine u BiH?”, 26.08.2022, pristupljeno: 22.12.2022. <https://www.newipe.net/2022/08/26/pitamo-ima-li-medijskog-prostora-za-nacionalne-manjine-u-bih/>

25 Nap.ba, “Objavljujemo Sporazum Osmorka: Hitno provođenje Briselskog sporazuma”, 21.11.2022, pristupljeno: 22.12.2022. <https://nap.ba/news/99984>

26 Media.ba, “Osmorka najavljuje reforme RTV sistema, stručna javnost sumnja u dobre namjere”, 5.12.2022, pristupljeno: 22.12.2022. <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/osmorka-najavljuje-reforme-rtv-sistema-strucna-javnost-sumnja-u-dobre-namjere>

27 Klix.ba, “Vijeće ministara planira podijeliti skoro sedam miliona KM javnim TV emiterima, na spisku i RTV Herceg-Bosne”, 1.4.2022, pristupljeno: 22.12.2022. <https://www.klix.ba/vijesti/dzava-planira-podijeliti-skoro-sedam-miliona-km-javnim-tv-emiterima-na-spisku-i-rtv-herceg-bosne/220331116>

A.2 Efekti zakona o kleveti na novinare

Da li su odredbe zakona o kleveti stroge i štite li državne službenike? Koji su glavni nedostaci ovih zakona?

Odredbe Zakona o zaštiti od klevete na nivou entiteta i Brčko distrikta nisu stroge i štite slobodu izražavanja novinara kao važnu profesiju za informiranje građana u demokratskom procesu jednog društva, navodeći da su novinari upravo ti koji su promatrači i prenosioci informacija javnosti. Glavni nedostatak Zakona jeste izostavljanje činjenice da je neophodno primjenjivati viši nivo tolerancije kada je u pitanju medijska kritika javnih ličnosti, posebno političara, u odnosu na privatne osobe. Problem je i nedovoljna primjena standarda Evropskog suda za ljudska prava u dokazivanju klevete u praksi – pred nadležnim sudovima.

Koliko su tužbi protiv novinara pokrenuli državni zvaničnici i političari u proteklih godinu dana?

Prema registru Linije za pomoć novinarima, u 2022. godini zabilježeno je 7 slučajeva o kleveti koje su pokrenuli političari, te vlasnici kompanija politički povezani sa najvišim zvaničnicima u RS i FBiH protiv novinara/ki. Međutim, ovaj broj nije konačan – s obzirom na nepostojanje registra vezanih za slučajeve protiv novinara/ki u okviru pravosudnih institucija, tačan broj aktivnih tužbi nije poznat. Značajan broj tužbi za klevetu protiv novinara pokreću razni privredni subjekti ili njihovi predstavnici, koji su svojim poslovnim interesima usko vezani sa pojedinim političarima i političkim strankama.²⁸

A2.1 *“Postoji novi problem koji se pojavio ovdje, a to su SLAPP tužbe kao način da se novinari onemoguće u radu. Ja imam pet tužbi od jednog političara za tekstove koje sam prenio iz drugih medija, a ne pisao. A od njega direktno nisam mogao dobiti nijednu izjavu. I onda morate stalno ići na sudska ročišta, često i u nekom drugom gradu, plaćati advokate... Sve to vam oduzima vrijeme da se bavite novinarstvom. Političari moraju trpiti veći stepen kritike javnosti, o tome je odlučio i Evropski sud.” (Izvor: Fokus grupa sa urednicima i novinarima lokalnih medija, 19.1.2023)*

²⁸ Ema Habul, koordinatorka Linije za pomoć novinarima, intervjuisala: Maja Radević, 19. 12. 2022.

U kojoj su mjeri sudske odluke protiv novinara politički motivisane? Kakve su kazne izrečene?

Sudije većinom pišu opširna obrazloženja koja se trude sveobuhvatno potkrijepiti činjenicama. Procesno govoreći, ukoliko se na presudu za klevetu čeka duže od predviđenog roka od 30 dana, pretpostavka je da postoji određeni utjecaj na donošenje sudskih odluka.²⁹ Zabrinjavajuće su najave političkih lidera iz Republike Srpske i Federacije BiH o ponovnom uvođenju klevete u Krivični zakon. Predsjednik RS-a Milorad Dodik najavio je da će u tom entitetu biti usvojene izmjenne Zakona o zaštiti od klevete kojima će kleveta opet postati krivično djelo³⁰, a sličan stav tokom predizborne kampanje iznio je i predsjednik SDA Bakir Izetbegović. Istovremeno, i dalje nema političke volje za realizaciju inicijative za izmjene Zakona o zaštiti od klevete kojima se predviđaju “strožiji” standardi prihvatljivosti, tolerancije i dokazivanja klevete u slučajevima tužbi javnih ličnosti u odnosu na privatne osobe, koja je usvojena 2020. u Parlamentarnoj skupštini BiH.³¹ Privremena istražna komisija Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH u svom izvještaju navela je da tužbe za klevetu, kao i procesuiranja za tzv. “neovlaštena snimanja”, predstavljaju jasan vid pritiska na medije.³²

Da li sudovi prepoznaju uspostavljeni mehanizam samoregulacije? Prihvaćaju li valjanost objavljenog demantija, ispravke ili izvinjenja?

Monitoring sudskih slučajeva koji provodi Linija za pomoć novinarima pokazuje da mnogi sudovi ne prepoznaju demantije, ispravke i izvinjenja kao mehanizme samoregulacije, tj. kao osnovu po kojoj se tužbe za klevetu mogu odbiti kao neosnovane, ukoliko su prethodno provedeni mehanizmi samoregulacije i/ili podnesena žalba Žalbenoj komisiji Vijeća za štampu i online medije u BiH.

²⁹ Ibid.

³⁰ BH novinari, “Dodik priprema teren za ukidanje slobode izražavanja u RS-u”, 24.11.2022, pristupljeno: 20.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/11/24/bh-novinari-dodik-priprema-teren-za-ukidanje-slobode-izrazavanja-u-rs/>

³¹ Damir Arnaut, intervjuisala: Maja Radević

³² Izvještaj o radu Privremene istražne komisije PSBiH za utvrđivanje stanja u pravosudnim institucijama BiH, Sarajevo, juni 2022; pristupljeno: 20.12.2022. <https://www.parlament.ba/data/dokumenti/ad-hoc-komisije/35.%20sjednica%20PIK-a%20-%20kompletirani%20i%20spojeni%20-B.pdf>

Šta novinari misle o zakonu o kleveti? Da li su obeshrabreni da istražuju i pišu kritički?

Novinari smatraju da sudovi trebaju imati veći stepen razumijevanja prema kritičkom izvještavanju medija, posebno kada su u pitanju javne ličnosti i osobe koje obavljaju političke funkcije. Veoma često tužbe za klevetu doživljavaju kao politički, ali i finansijski pritisak na njihov rad. Dodatno su obeshrabreni u slučajevima kada su oni ti koji pokreću tužbe protiv političara za klevetu jer sudovi takve tužbe često proglašavaju neosnovanim.³³ Često se dešava i da se tužbe za klevetu koje političari i funkcioneri podnose protiv medija nakon izvjesnog vremena povuku, što također predstavlja vid pritiska na medije.

A2.2 Osnovni sud u Banjoj Luci je u prvostepenoj presudi u decembru odlučio da Milorad Dodik, bivši predsjedavajući Predsjedništva BiH, nije kriv za klevetu upućenu Tanji Topić, novinarki i analitičarki iz Banje Luke. Dodik je javno optužio Topićevu za špijunažu, tvrdeći da ona “radi za stranu službu” i da je “dokazani kvisling”, te izrekao više uvredljivih navoda o njenom privatnom životu i njenoj porodici. Sud je sve ove izraze stavio u istu ravan i zaključio da svi oni predstavljaju mišljenje, odnosno vrijednosne sudove, i da takvo mišljenje nekoga o drugoj osobi ne može biti kleveta. Pravni eksperti smatraju da je riječ o političkoj presudi, odnosno da je sud podlegao pritiscima zbog političkog utjecaja tuženog Dodika.

A.3 Pravna zaštita političkog pluralizma u medijima

Da li je politički pluralizam u medijima regulisan medijskim zakonodavstvom mimo izbornih procesa? Koje su obaveze javnih servisa, a koje privatnih emitera u vezi s političkim pluralizmom mimo izbornih procesa?

Entitetski zakoni o javnim RTV-servisima i Zakon o komunikacijama BiH nalažu poštivanje pluralizma informacija, te raznovrsnosti političkih, religijskih i drugih ideja.³⁴ Regulatorni principi emitovanja obuhvaćaju, između ostalog, “zaštitu slobode izražavanja i raznolikosti mi-

šljenja poštujući općeprihvaćene standarde ponašanja, nediskriminacije, pravičnosti, tačnosti i nepristrasnosti”. Obaveze privatnih medija u tom smislu mimo izbornih procesa nisu u dovoljnoj mjeri zakonski regulisane. Ovo pitanje dodatno je naglašeno u Nacrtu Zakona o javnosti medijskog vlasništva i pluralizma, koji još od 2018. godine čeka na ulazak u parlamentarnu proceduru.

Da li je regulatorno tijelo dužno nadzirati i štiti politički pluralizam izvan izbornih procesa? Koje su zakonske obaveze medija tokom predizbornih kampanja? Koje tijelo vrši monitoring nad elektronskim i štampanim medijima?

Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) vrši monitoring medija uglavnom za vrijeme predizbornih kampanja, iako je obavezna da vodi računa o poštivanju političkog pluralizma u elektronskim medijima tokom cijele godine. Djelatnost javnih i privatnih medija tokom izborne kampanje regulisana je Izbornim zakonom BiH. U julu 2022. visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH Christian Schmidt donio je Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH, u kojem su definisani pojmovi elektronskih, online i štampanih medija, te društvene mreže i govor mržnje.³⁵

Poštivanje profesionalnih standarda u štampanim i online medijima prati Vijeće za štampu i online medije u BiH, koje je samoregulatorno tijelo.³⁶ Monitoring medija u predizbornom periodu najčešće rade nevladine organizacije.

Imaju li političke stranke i kandidati pošten i jednak pristup medijima izvan izbornih procesa?

Izvan izbornih procesa rijetki su medijski sadržaji koji uključuju tri ili više od tri sagovornika, a to se posebno odnosi na lokalne medije i web-portale. Onda kada mediji imaju više sagovornika u svom sadržaju, ti sagovornici su uglavnom saglasni oko teme ili pitanja koje se obrađuje i međusobno nemaju suprotstavljena mišljenja. Međutim, sagovornici u pričama uglavnom jesu rav-

33 [Buka.com](https://6yka.com/bih/tanja-topic-tuzila-milorada-dodika-za-klevetu-sud-u-banjaluci-presudio-da-dodik-nije-kriv/?fbclid=IwAR3M8dZnXXMF3av86Ql0xOFrOqzrf72qjwPBVDF_wbueOvpIVfaMlKtBRv), “Sud u Banjaluci presudio da Dodik nije kriv zbog izjave da je Tanja Topić agent BND-a”, 12.12.2022, pristupljeno: 21.12.2022. https://6yka.com/bih/tanja-topic-tuzila-milorada-dodika-za-klevetu-sud-u-banjaluci-presudio-da-dodik-nije-kriv/?fbclid=IwAR3M8dZnXXMF3av86Ql0xOFrOqzrf72qjwPBVDF_wbueOvpIVfaMlKtBRv

34 “Zakon o komunikacijama BiH”, član 4. <https://bit.ly/3rj7vFP>

35 [OHR.int](http://www.ohr.int/odluka-kojom-se-donosi-zakon-o-izmjenama-i-dopunama-izbornog-zakona-bosne-i-hercegovine-4/), Odluka kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH, pristupljeno: 24.12.2022. <http://www.ohr.int/odluka-kojom-se-donosi-zakon-o-izmjenama-i-dopunama-izbornog-zakona-bosne-i-hercegovine-4/>

36 Maja Rađević, “BiH: Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara 2021”, <https://safejournalists.net/resources/indikatori-nivoa-medijskih-sloboda-i-sigurnosti-novinar-a-bih-2021/?lang=bs>

nopravni, što predstavlja određeni napredak u odnosu na ranija istraživanja.³⁷

Imaju li političke stranke i kandidati fer i jednak pristup medijima tokom predizbornih kampanja?

Pristup medijima i zastupljenost pojedinih stranaka i kandidata u medijskim sadržajima nerijetko zavisi od finansijskih sredstava koje stranke ulažu u kampanju. Prema procjeni Transparency Internationala u BiH, tokom kampanje za Opće izbore 2022. političke stranke potrošile su najmanje 11,59 miliona maraka na predizborne skupove, oglašavanje na bilbordima, u medijima i na Facebooku.³⁸ Istraživanje Mediacentra Sarajevo pokazalo je da mnogi mainstream mediji neprofesionalno izvještavaju o izbornom procesu, a vidljiva je i pojava većeg broja anonimnih portala koji služe kao stranačka glasila.³⁹

Pojedini politički subjekti tokom predizborne kampanje 2022. odbijali su učestvovati u debatama na javnim RTV-servisima, kao i u privatnim elektronskim medijima.⁴⁰ Kao sagovornici u medijima i dalje dominiraju muškarci političari, dok žene kandidatkinje teško dobijaju medijski prostor.⁴¹

A.4 Sloboda rada i udruživanja novinara – pravne garancije i praksa

Moraju li novinari imati licence za rad od države? Da li je bilo pokušaja u proteklih godinu dana da država uvede takve licence?

U Bosni i Hercegovini ne postoje licence za novinarski rad i u 2022. godini nisu zabilježeni pokušaji uvođenja takvih licenci. U većini medija prilikom zapošljavanja od novinara se zahtijeva visoka stručna sprema, odnosno završen studij žurnalistike ili drugi fakultet društvenog smjera.

Da li su novinari organizovani u sindikate i ako jesu, na koji način? Postoje li pritisci na sindikalne lidere i ostale članove sindikata? Da li su novinari slobodni da se učlanjuju u sindikate?

Sloboda rada i sindikalnog djelovanja u medijskoj industriji definisana je postojećim entitetskim zakonima o radu, kao i nizom drugih zakona. Na državnom nivou ne postoji nijedan sindikat koji bi okupljao isključivo novinare, a na nivou entiteta postoji više sindikalnih organizacija čiji su članovi, osim novinara, i svi drugi uposlenici u medijima. Javni RTV-servisi također imaju svoje sindikate. Novinari često dovode u pitanje efikasnost tih sindikata i njihov kredibilitet, kao i nezavisnost rukovodilaca sindikata od menadžerskih struktura u medijima.⁴²

Novinari su slobodni da se učlanjuju u sindikate. Radno zakonodavstvo u BiH u velikoj je mjeri usklađeno s relevantnim međunarodnim konvencijama, ali neke su odredbe, poput odredaba o otkazivanju ugovora o radu, neprecizne i u praksi omogućavaju arbitrarno otpuštanje radnika s posla. Najveći broj članova postojećih sindikalnih organizacija je iz javnih medija (79%) – sa radija i televizije.⁴³

A4.1 „Novinarska solidarnost u BiH ne postoji. Mediji su podijeljeni u tabore, najviše po nacionalnoj osnovi i zavisno od toga u kojem su dijelu države. Kada političari to vide, vrlo su sretni i našu međusobnu podijeljenost koriste kao priliku da vrše utjecaj na medije.”

37 BH novinari: Istraživanje "Lokalni mediji – kvalitet medijskih sadržaja i informacija za građane, pluralizam mišljenja i različitost izvora informacija 2021", Sarajevo, oktobar 2021, pristupljeno: 24.12.2022. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2021/12/Finalni-izvjestaj-kvalitet-medijskih-sadrzaja-u-lokalnim-medijima.pdf>

38 [Transparentno.ba](https://transparentno.ba), "Stranke na izbornu kampanju potrošile 11,5 miliona KM. TIBIH zabilježio preko 2200 primjera zloupotrebe javnih resursa za kampanju", 1.11.2022, pristupljeno: 24.12.2022. <https://transparentno.ba/2022/11/01/stranke-na-izbornu-kampanju-potrosile-115-miliona-km-ti-bih-zabiljezio-preko-2200-primjera-zloupotrebe-javnih-resursa-za-kampanju/rsa>

39 [Buka.com](https://buka.com), "Izbori 2022 – Mediji kao stranačko glasilo", 30.09.2022, pristupljeno: 24.12.2022. <https://6yka.com/bih/izbori-2022-mediji-kao-stranacko-glasilo>

40 BH novinari, "Odbijanje političara da sudjeluju u TV debatama predstavlja nepoštovanje građana", 12.09.2022, pristupljeno: 24.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/09/12/bh-novinari-odbijanje-politicara-da-sudjeluju-u-tv-debatama-predstavlja-nepostivanje-gradjana/>

41 Dragana Erjavec, autorica analize "U medijima nema serioznih sadržaja koji afirmišu političarke", intervjuisala: Maja Radević, 10.12.2022.

42 Radenko Udovičić, "Radni uslovi novinara u Bosni i Hercegovini", Sarajevo, februar 2015, pristupljeno: 22.12.2022. https://www.media.ba/sites/default/files/radni_uslovi_novinar_a_mart_2015.pdf

43 Amer Džihana, "Istraživanje o radnim uslovima i pravima novinara/ki, zakonski okvir i upravljanje lokalnim medijima u BiH", Sarajevo, januar 2021, pristupljeno: 22.12.2022. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2021/02/RADNA-PRAVA-FINAL-NI-IZVJESTAJ.pdf>

(Izvor: Fokus grupa sa urednicima i novinarima lokalnih medija, 19.1.2023)

Da li su novinari organizovani u profesionalna udruženja i ako jesu, kako? Postoje li pritisci na njihove organizacije ili na pojedine članove?

Etničke i političke podjele odrazile su se i na novinarsku zajednicu, pa je nakon rata 1992–1995. u BiH postojalo čak šest novinarskih udruženja. Danas su najaktivniji Udruženje/Udruga “BH novinari”, Društvo novinara BiH i Udruženje novinara RS-a. Procjenjuje se da su više od 60% novinara/ki članovi nekog od novinarskih udruženja, dok je samo 18% novinara u članstvu nekog od sindikata koji djeluju na prostoru BiH.⁴⁴ Novinari se za zaštitu svojih radnih prava najčešće obraćaju Udruženju “BH novinari”, koje im nudi i besplatne pravne savjete i zastupanje advokata u radnim sporovima. Pored “BH novinara”, često se obraćaju i Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH. Novinari smatraju da je neophodno sindikalno organizovanje učiniti nezavisnim od politike i menadžerskih struktura medija, te vratiti povjerenje u sindikate intenziviranjem aktivnosti na polju radno-pravne zaštite novinara.⁴⁵

A4.2 U 2022. u više navrata zabilježeni su pritisci na Udruženje “BH novinari” kroz objave tzv. stranačkih botova na društvenim mrežama, u kojima se širi govor mržnje prema Udruženju i generalnoj tajnici “BH novinara” Borki Rudić. Nakon saopćenja koje je izdao UO “BH novinara” u vezi s političkim pritiscima na medije, predsjednik stranke Narod i pravda (NiP) Elmedin Konaković poslao je pismo pojedinim ambasadama i međunarodnim organizacijama u BiH tražeći da se preispita podrška međunarodnih organizacija “BH novinarima”.

Postoji li Vijeće za štampu i kako je ono organizovano? Postoje li pritisci na predstavnike Vijeća za štampu?

U 2022. godini Vijeće za štampu i online medije u BiH, koje djeluje kao samoregulatorno tijelo, zaprimilo je ukupno 101 žalbu – od toga je bilo 27 žalbi na tekstove i 74 žalbe na govor mržnje u komentarima čitalaca na web-portalima. Ovaj broj znatno je smanjen u odnosu na 2021. kada je zaprimljeno čak 509 žalbi na govor mržnje.⁴⁶ Članovi Vijeća za štampu i online medije nisu imali direktnih pritisaka ili prijetnji. Povremeno dobijaju

primjedbe podnosioca žalbi ili urednika medija na odluke Žalbene komisije Vijeća.⁴⁷

A.5 Pravna zaštita novinarskih izvora

Kako je zakonom garantovana povjerljivost izvora novinara? Pod kojim okolnostima pravo na zaštitu njihovih izvora može biti ograničeno?

Povjerljivost novinarskih izvora garantovana je zakonima o zaštiti od klevete na nivou entiteta i Brčko distrikta, koji definišu da “novinar i drugo fizičko lice koje je redovno ili profesionalno uključeno u novinarsku djelatnost traženja, primanja ili saopćavanja informacija javnosti, koje je dobilo informaciju iz povjerljivog izvora ima pravo da ne otkrije identitet tog izvora. Ovo pravo uključuje i pravo da ne otkrije bilo koji dokument ili činjenicu koji bi mogli razotkriti identitet izvora, a naročito usmeni, pismeni, audio, vizuelni ili elektronski materijal”.⁴⁸ Povjerljivost novinarskih izvora definisana je i Kodeksom za štampu i online medije BiH.⁴⁹

Krivični zakoni u Bosni i Hercegovini definišu “protivpravno pribavljanje tajnih podataka” i njihovu “neovlaštenu upotrebu”, što predstavlja krivično djelo, a teoretski se može odnositi i na novinare. Međutim, do sada nisu zabilježeni sudski postupci protiv novinara/ki zbog objave tajnih podataka, fotografija ili snimaka.⁵⁰

Da li vlasti poštuju povjerljivost izvora novinara? Da li je bilo naredbi novinarima da otkriju svoje izvore i da li je to bilo opravdano radi zaštite javnog interesa?

U 2022. godini nije bilo sankcija za novinare koji su odbili otkriti identitet izvora, niti sudskih odluka da to moraju učiniti. Političari i predstavnici pravosuđa nerijetko problematiziraju medijske objave povjerljivih dokumenata ili informacija za koje oni smatraju da ne trebaju biti dostupne javnosti. Nakon što je 2019. godine tajnim snimanjem razotkrila prodaju diploma u Bosni i Hercegovini, novinarka portala Žurnal.info Azra Omerović saslušava-

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Radenko Udovičić, “Radni uslovi novinara u Bosni i Hercegovini”, Sarajevo, februar 2015, pristupljeno: 22.12.2022.

⁴⁶ Podaci sa stranice Vijeća za štampu i online medije u BiH, pristupljeno: 31.2023. <https://www.vzs.ba/>

⁴⁷ Dženana Burek, direktorica Vijeća za štampu i online medije BiH, intervjuisala: Maja Radević

⁴⁸ “Zakon o zaštiti od klevete FBiH”, član 9. Ova odredba identična je i u zakonima RS-a i Brčko distrikta. <https://bit.ly/3JG2RrW>

⁴⁹ “Kodeks za štampu i online medije BiH”, član 13. <https://bit.ly/3NY45Is>

⁵⁰ Sena Bajraktarević, Nihada Jeleč, “Zaštita povjerljivosti novinarskih izvora”, Sarajevo, 2013; pristupljeno: 26.12.2022. <https://www.parlament.ba/Publication/Read/3945?title=zastita-povjerljivosti-novinarskih-izvora-&pageId=0>

na je u Tužilaštvu BiH o ovom slučaju, te su provjeravani njeni izvori.⁵¹

Pravo na zaštitu izvora često se dovodi u pitanje i zato što u BiH ne postoji zakonska definicija ko je profesionalni novinar/ka, pa tako informacije od javnog interesa objavljuju i građani na društvenim mrežama, blogeri, vlogeri...⁵² Pojedini zastupnici u parlamentima tražili su da se zakonom definiše ko je novinar, čemu se protive “BH novinari” i druge organizacije koje se bave zaštitom slobode izražavanja.

Da li se novinari osjećaju slobodnim da traže pristup i održavaju kontakt sa izvorima informacija?

Novinari su većinom dobro upoznati sa zakonskim odredbama koje im omogućavaju da ne otkrivaju identitet svojih izvora i stoga se osjećaju slobodnim da održavaju kontakte sa izvorima informacija. Pojedini mediji, kao što je BIRN BiH, imaju pravilnike koji nalažu da se projekti koji uključuju rad u tajnosti ili tajno snimanje mogu vršiti samo uz saglasnost uprave medija, a neke medijske kuće saraduju i sa advokatima za provjeru istraživanja i pravno “osjetljiva” pitanja.⁵³ “BH novinari” su u 2022. u okviru FMHL-a uveli advokatske usluge za čiji je njeičnu provjeru medijskih sadržaja prije njihove objave.

A.6 Zaštita prava na pristup informacijama

Koja su zakonska pravila o pristupu službenim dokumentima i informacijama relevantnim za novinare? Koriste li novinari ova pravila? Pridržavaju li se vlasti pravila bez odlaganja?

Pravo na pristup informacijama u BiH uređeno je zakonima o slobodi pristupa informacijama usvojenim na državnom i entitetskom nivou 2000. i 2001. godine. Vijeće ministara BiH je koncem novembra 2022. trebalo razmatrati novi Nacrt Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH, ali je ta sjednica odgođena i do objave ovog izvještaja Nacrt nije razmatran. Nacrt Zakona sačinilo je Ministarstvo pravde BiH nakon javnih konsultacija u kojima su učestvovali i nevladine organizacije, koje su dale svoje prijedloge za unapređenje ZoSPI-ja. Naglasili su da bi u Zakonu, između ostalog, trebalo definisati obavezu proaktivnog objavljivanja operativnih informacija, zatim informacija o organizacionoj strukturi, budžetske i druge informacije o radu javnih vlasti. Također, trebalo bi jasno definisati uzak krug izuzetaka kod pristupa informacijama, uz obavezno provođenje testa javnog interesa. Organizacije civilnog društva predlažu i uvođenje inspeksijskog nadzora i sankcija u slučaju nepoštivanja zakonskih odredaba jer se aktuelni zakon ne primjenjuje dovoljno od javnih institucija, koje često nastoje skrivati informacije od javnog značaja.⁵⁴

A.6.1 Postoje velike nejasnoće oko vođenja pravnih postupaka u slučajevima kada institucije odbiju pristup javnim informacijama i različite odredbe o sankcijama. ZoSPI na nivou BiH predviđa novčane sankcije od 1.000 do 15.000 KM u slučaju kršenja Zakona, dok entitetski zakoni ne sadrže kaznene odredbe. Institucija Ombudsmena za ljudska prava nikada do sada nije primijenila zakonsku mogućnost podnošenja tužbi protiv javnih organa i njihovih rukovodilaca koji su odbili dati informacije bilo novinarima, bilo građanima. Umjesto toga, aktivnosti Ombudsmena svode se na preporuke javnim institucijama, koje se uglavnom ne poštuju.

51 [Analiziraj.ba](https://analiziraj.ba/azra-omerovic-nadam-se-da-ce-naša-prica-zaustaviti-kriminal-s-laznim-diplomama/), “Azra Omerović: Nadam se da će naša priča zaustaviti kriminal s lažnim diplomama”, 11.01.2019, pristupljeno: 26.12.2022. <https://analiziraj.ba/azra-omerovic-nadam-se-da-ce-naša-prica-zaustaviti-kriminal-s-laznim-diplomama/>

52 Borka Rudić, generalna tajnica Udruženja “BH novinari”, intervjuisala: Maja Radević, 11.2.2022.

53 E-novinar br. 76, Zinaida Đelilović: “Ako snimak otkriva krivično djelo, onda je javni interes iznad privatnog”, septembar 2020, pristupljeno: 26.12.2022. https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2021/07/76-IZDANJE-E-NOVINAR_BHS-converted_final.pdf

54 BH novinari, “Indikatori nivoa medijskih sloboda i sigurnosti novinara u BiH 2021” 9.5.2022, pristupljeno 1.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/05/09/indikatori-nivoa-medijskih-sloboda-i-sigurnosti-novinar-a-bih-2021/>

Da li su državne vlasti generalno transparentne? Da li imaju otvorene, nediskriminatorne i poštene odnose prema medijima ili teže raditi u tajnosti? Odnose li se državne institucije selektivno prema politički naklonjenim medijima? Koliko su vlade i ministarstva otvoreni za javnost?

Zakonodavstvo u BiH zasnovano je na principu maksimalnog pristupa informacijama koje su u posjedu javnih organa i njihovog objelodanivanja. Prepreke u primjeni Zakona su dvostruke prirode – kako one na strani javnih organa, tako i kod podnosilaca zahtjeva. Visok stepen needuciranosti u javnim organima, nedostatak balansa između javnog interesa i zaštite privatnosti, nepoštivanje rokova i nepostojanje svijesti da su javni organi servisi građana neke su od tih prepreka.⁵⁵ Predstavnici institucija nerijetko medije doživljavaju kao platformu za (samo)promociju i od njih očekuju da nekritički prenose stavove vlasti. Institucije nisu proaktivne u dovoljnoj mjeri, a rigidno tumačenje zaštite ličnih podataka i komercijalnih interesa dva su najčešća razloga zbog kojih javni organi odbijaju zahtjeve za pristup informacijama.⁵⁶

A.6.2 *“U pogledu pristupa informacijama situacija je danas gora nego prije pet ili deset godina. Gotovo je nemoguće od institucija dobiti informacije, veoma često se jednostavno oglašuju na naše zahtjeve. U manjim mjestima je novinarima još teže. Bojim se da bi novi ZoSPi mogao dodatno pogoršati stanje kada govorimo o transparentnosti rada institucija.” (Izvor: Fokus grupa sa urednicima javnih i privatnih medija, 17. 1. 2023)*

Da li su sudovi transparentni? Da li je pristup medijima pravnim postupcima omogućen na nediskriminatornoj osnovi i bez nepotrebnih ograničenja?

Transparentnost pravosudnih institucija daleko je od zadovoljavajućeg nivoa. Sudovi i tužilaštva odgovaraju u zakonskom roku i dostavljaju tražene informacije tek na nešto više od polovine ukupnog broja zahtjeva za pristup informacijama. Skoro 45% sudova se uopće ne očituje o medijskim zahtjevima. Samo 16 od ukupno 74 suda u BiH na svojim web-stranicama objavljuje kompletne prvostepene i drugostepene presude, četvrtina sudova objavljuje kratke informacije, dok više od polovine sudova ne objavljuje nikakve informacije o presudama. Većina tužilaštava objavljuje informacije o potvrđenim

optužnicama u vidu saopćenja sa dispozitivom (75%), dok tek tri tužilaštva objavljuju kompletne optužnice.⁵⁷

Da li je omogućen javni pristup sjednicama Parlamenta? Postoje li ograničenja za novinare u praćenju rada Parlamenta?

U 2022. Linija za pomoć novinarima dobila je dvije prijave u vezi sa ograničenim pristupom sjednicama općinskih-gradskih vijeća. Sjednice parlamenata/skupština novinari uglavnom prate uživo ili putem online platformi, a neke od sjednica prenose se i uživo na TV-u.

⁵⁵ Budimir Petković, stručni savjetnik Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH, intervjuisala: Maja Radević, 11.2.2022.

⁵⁶ Selma Učanbarlić, freelance novinarka, intervjuisala: Maja Radević, 11.2.2022.

⁵⁷ TIBiH, “Analiza nivoa transparentnosti pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini”, Sarajevo, decembar 2022, pristupljeno: 24.12.2022. <https://ti-bih.org/publikacije/54682/>

B.1 Ekonomska ograničenja slobode novinara

Koliko novinara ima potpisane ugovore o radu? Da li imaju odgovarajuću socijalnu zaštitu? Kolike su plaće novinara? Da li su redovno plaćeni?

Prema podacima portala [Plata.ba](https://www.plata.ba)⁵⁸, raspon plaća novinara u BiH kreće se od 585,00 BAM do 1328,00 BAM. Pozicija novinara u decembru 2022. zauzima 443. mjesto na ljestvici najbolje plaćenih pozicija/zanimanja, što predstavlja pad za čak 98 mjesta u odnosu na 2021. godinu. Kada je riječ o vrsti medija, najniža primanja su u štampanim medijima, gdje više od 50% novinara ima nižu plaću od prosječne, dok je najbolja situacija na televizijskim stanicama.

Istraživanje o radnim uslovima i pravima novinara/ki pokazalo je da je većina novinara u radnom odnosu i da im se redovno uplaćuju zdravstveno osiguranje i radni staž. Neki novinari ne znaju da li njihov poslodavac redovno izvršava ove obaveze. U najvećem broju slučajeva to su novinari koji dolaze s javnih i privatnih radijskih i TV-stanica. Nema bitne razlike da li su zaposleni u javnom ili privatnom mediju.⁵⁹

58 Podaci preuzeti s portala [Plata.ba](https://www.plata.ba), pristupljeno: 22. 12. 2022. <https://www.plata.ba/plata/novinarstvo-stamparstvo-i-mediji/novinar?search=>

59 BH novinari i AEM, "Istraživanje o radnim uslovima i pravima novinara/ki, zakonski okvir i upravljanje lokalnim medijima u BiH", autor: Amer Džihana, Sarajevo, januar 2021; pristupljeno: 21.12.2022. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2021/02/RADNA-PRAVA-FINALNI-IZVJESTAJ.pdf>

Kakvi su radni uslovi novinara? Koji su najveći problemi s kojima se suočavaju na radnom mjestu?

U 2022. Liniji za pomoć novinarima prijavljeno je 11 slučajeva vezanih za radne sporove ili mobing – dva više nego godinu ranije. Niski prihodi medija, kao i povezanost vlasnika i urednika medija sa ekonomskim i političkim elitama dovode do ugrožavanja novinarske nezavisnosti i čestih kršenja radnih prava. Najčešće se krše prava u vezi sa redovnim primanjima, prekovremenim radom, tj. brojem radnih sati, uplatom doprinosa, pravom na otpremninu te kršenjem otkaznih i disciplinskih postupaka.

I dalje su posebno ugroženi mladi novinari i novinarkе, koji u mnogim slučajevima rade volonterski, honorarno ili su mjesecima na “probnom radu”, iako zapravo rade puno radno vrijeme, a često i prekovremeno.

B.2 Urednička nezavisnost u privatnim medijima

Da li su privatni mediji usvojili organizacione dokumente prema kojima su redakcije odvojene i nezavisne od menadžera i marketinških odjela?

U većini privatnih medija postoji jasna organizaciona struktura i definisan odnos između novinara, urednika i vlasnika medija. Većina novinara svoj odnos sa nadređenima opisuje kao “uglavnom dobar” (35,7%) ili “odličan” (24,6%), a dio njih navodi da taj odnos varira između dobrog i lošeg.⁶⁰ Nema podataka o postojanju posebnih dokumenata kojima se garantuje nezavisnost redakcija od menadžmenta i marketinških odjela.

Da li privatni mediji imaju usvojena druga pravila koja štite uređivačku nezavisnost od vlasnika i upravljačkih struktura medija? Da li se ta pravila poštuju?

Nema posebnih pravila koja štite uređivačku nezavisnost. Urednici navode da se sa velikim problemima suočavaju privatni mediji koji djeluju u manjim sredinama, gdje “svako svakoga poznaje” i gdje lokalni političari otvoreno vrše utjecaje i pritiske na urednike i vlasni-

ke medija. Loša ekonomska situacija i posljedice pandemije nerijetko dovode medije u zavisnost od oglašivača koji su povezani sa raznim političkim strankama.⁶¹

U izvještaju Media Sustainability Index 2019.⁶² navodi se kako je “samo nekoliko velikih privatnih medija i međunarodnih emitera postiglo dugoročnu održivost. Javni organi na svim administrativnim nivoima obezbjeđuju značajna sredstva za medije, uključujući redovno finansiranje javnih medija i grantove za privatne i javne medije. Kriteriji koji se koriste u procedurama finansiranja često su neprecizni, a postupci nemaju transparentnost, što omogućava vladajućim strankama donošenje proizvoljnih odluka i naknadno ometanje uređivačke politike”.

B.2.1 “Ako kritikujete nekoga od lokalnih moćnika, puno teže ćete dobiti reklame. Problem je i s pristupom informacijama jer političari daju izjave onim medijima kojima su naklonjeni. Glavne informacije idu samo tim medijima.” (Izvor: Fokus grupa sa urednicima i novinarima lokalnih medija, 19. 1. 2023)

Da li redakcije privatnih medija imaju interne etičke kodekse ili se pridržavaju općeg etičkog kodeksa?

Interni etički kodeksi u većini medija ne postoje. Pojedine redakcije uvele su neka “nepisana pravila”, npr. kada izvještavaju o suicidu, zločinima koji uključuju maloljetne osobe, ograničavanju komentara čitalaca na pojedinim tekstovima i slično. Vijeće za štampu i online medije usvojilo je Kodeks za štampu i online medije BiH.⁶³ Sve veći broj urednika i novinara priznaje da većina medija ne poštuje profesionalne i etičke norme, te da se najviše rukovode potrebom brzine objave informacija i brojem klikova na online portalima.⁶⁴

B.2.2 “Danas svako ko poželi da bude novinar napravi portal, kupi domenu. I onda se u javnosti ti, divljiji portali, koji nemaju ni impressum i pišu naručene tekstove, izjednačavaju s profesionalnim medijima koji postoje i rade godinama. To je potrebno regulisati kroz Vijeće za štampu i online medije ili na neki drugi način – da se mi koji smo profesionalni novinari na neki način možemo distancirati i ograditi, a da ovi drugi ne budu dio novinarskih zajednica, niti članovi udruženja no-

61 Fokus grupa sa urednicima i novinarima lokalnih medija, 19.1.2023.

62 IREX, “MEDIA SUSTAINABILITY INDEX 2019, BOSNIA & HERZEGOVINA”, pristupljeno 5.1.2023. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-bosnia-herzegovina.pdf>

63 VZS, “Kodeks za štampu i online medije BiH”, pristupljeno: 5.1.2023. <https://www.vzs.ba/index.php/vijece-za-stampu/kodeks-za-stampu-i-online-medije>

64 Fokus grupa sa urednicima javnih i privatnih medija, 17.1.2023.

60 BH novinari i Pro Educa, “Raspodjela moći u BiH medijima”, Sarajevo, 2019, pristupljeno: 21.12.2022. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2020/09/Raspodjela-mo%C4%87i-u-bh-medijima-2019.pdf>

vinara.” (Izvor: Fokus grupa sa urednicima javnih i privatnih medija, 17. 1. 2023)

Koji su najčešći oblici pritiska koji vlasnici i menadžeri medija vrše na redakcije ili pojedine novinare?

Vlasnici i menadžeri najčešće uslovljavaju novinare visinom plaće i generalno lošim radnim uslovima, što novinari doživljavaju kao pritisak i demotivirajući faktor u poslu. Od novinara se često očekuje da budu i snimatelji, montažeri, lektori, da rade neku vrstu marketinga za medij itd. Većina novinara više nema tu privilegiju da se bavi isključivo novinarskim poslom.⁶⁵

Koji je najilustrativniji primjer pritiska vlasnika ili menadžera medija na redakciju ili određenog novinara u protekloj godini?

U 2022. Liniji za pomoć novinarima je prijavljeno 7 slučajeva radnih sporova i mobinga unutar redakcija. Nažalost, novinari koji prijavljuju kršenja radnih prava većinom insistiraju na anonimnosti iz straha od odmazde urednika, vlasnika ili menadžmenta medija.

B.3 Urednička nezavisnost u javnim servisima/emiterima

Postoji li kodeks ponašanja novinara i uredničke nezavisnosti u javnim servisima? Da li se novinari pridržavaju ovog kodeksa? Imaju li javni servisi interna organizaciona pravila kako bi redakcije bile nezavisne od upravljačkih tijela? Da li se ta pravila poštuju?

Uredivačka nezavisnost i institucionalna autonomija javnih servisa dio su Zakona o javnom RTV-sistemu BiH, kao i entitetskih zakona koji se odnose na javne emitere.⁶⁶ Interna organizaciona pravila uspostavljena su između redakcija i menadžmenta javnih servisa, ali u praksi se ona često ne poštuju. Entitetski i državni javni servisi, kao i oni koji se finansiraju iz lokalnih-kantonalnih budžeta nerijetko su pod otvorenim političkim utjecajima i političari ih doživljavaju kao svoje privatne medije.

Koji su najčešći oblici pritiska vlasti na redakcije ili pojedine novinare u javnim servisima?

Tokom predizborne kampanje 2022. mnogi političari su odbijali sudjelovati u debatama na javnim RTV-servisima, a istovremeno su prihvatili pozive od onih medija koji su im naklonjeni.⁶⁷

Nakon donošenja novog Pravilnika o radu i sistematizaciji radnih mjesta u Televiziji Sarajevo (TVSA), saopćenjem se oglasilo Kantonalno vijeće Stranke za BiH, navodeći kako su “zatečeni odlukom direktorice JPTVSA Duške Jurišić da ukine redakciju dokumentarnog programa ove TV kuće”. Iz Stranke za BiH neprimjereno su optužili menadžment TVSA i direktoricu Jurišić da kreira “novi agresivni koncept na biće, osjeća je i potrebe gledateljstva TVSA”, uz zaključak da je ukidanjem redakcije dokumentarnog programa “jasno da će biti smanjena proizvodnja emisija o protekloj agresiji”.⁶⁸

Član Predsjedništva BiH i predsjednik SNSD-a Milorad Dodik ocijenio je da je cjelodnevni program BHT-a emitovan povodom 1. marta, Dana nezavisnosti BiH, “jednostran, apsolutno sraman i usmjeren protiv srpskog naroda”, te najavio da će tražiti odgovornost “onih koji su odobrili i učestvovali u realizaciji takvog programa”.⁶⁹ Pored političkih pritisaka, novinari/ke i ostali uposlenici javnih servisa suočavaju se i sa ekonomskim pritiscima. Menadžment BHRT-a je u martu odlučio da neće produžiti ugovore za nekoliko desetina uposlenika, većinom programskih radnika, kako bi uštedjeli novac i opstali uz milionska dugovanja RTRS-a za neplaćenu RTV-taksu.⁷⁰ I entitetski javni servisi – Federalna televizija (FTV) i Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) žale se na lošu ekonomsku situaciju.

B.3.1 U Izvještaju Evropske komisije navodi se da je državni javni servis BHRT u velikoj opasnosti od gašenja, te da su državni i entitetski javni emiteri i dalje izloženi političkom utjecaju, posebno kroz politič-

65 Fokus grupa sa urednicima i novinarima lokalnih medija, 19.1.2023.

66 “Zakon o javnom RTV-sistemu Bosne i Hercegovine”, član 4.

67 BH novinari, “Odbijanje političara da sudjeluju u TV debatama predstavlja nepoštivanje građana”, 12.9.2022, pristupljeno: 5.1.2023. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/09/12/bh-novinari-odbijanje-politicara-da-sudjeluju-u-tv-debatama-predstavlja-nepostivanje-gradjana/>

68 BH novinari, “Skupština i Vlada KS moraju zaustaviti političke pritiske na TVSA!”, 12.4.2022, pristupljeno: 5.1.2023. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/04/12/bh-novinari-skupstina-i-vlada-ks-moraju-zaustaviti-politicke-pritiske-na-tvsa/>

69 BH novinari, “Nedopustivo miješanje Milorada Dodika u rad i programske sadržaje javnog servisa BiH”, 3.3.2022, pristupljeno: 5.3.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/03/03/bh-novinari-nedopustivo-mjesanje-milorada-dodika-u-rad-i-programske-sadrzaje-javnog-servisa-bih/>

70 Faktor.ba, “Karamehmedović: Nije bilo otkaza, neki ugovori nisu produženi jer je BHRT pred kolapsom zbog duga RTRS-a”, 2.3.2022, pristupljeno: 5.1.2023. <https://faktor.ba/vijest/karamehmedovic-nije-bilo-otkaza-neki-ugovori-nisu-produzeni-jer-je-bhrt-pred-kolapsom-zbog-duga-rt-rs-a/155449>

ki kontrolisane upravne odbore. Postoji zabrinjavajuć trend autocenzure, pojačan u kontekstu ruske agresije na Ukrajinu, naveli su iz Evropske komisije. Parlament Federacije BiH, kako se navodi, nije ponudio upražnjena mjesta u Upravnom odboru javnog emitera Federalne televizije (FTV) niti imenovao direktora FTV-a od 2013. godine. "Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) širi ruske i srpske dezinformacije, uključujući one o agresiji Rusije na Ukrajinu, kao i o putu pridruživanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji", stoji u Izvještaju EK za 2022. godinu.

B.4 Urednička nezavisnost u neprofitnim organizacijama

Koji su najčešći oblici pritiska na neprofitne medije?

Ekonomski pritisci na medije jedan su od ključnih problema bosanskohercegovačke medijske sfere. Postoji direktna veza između političkih elita, ekonomskih elita i vlasnika medija, te su ekonomski pritisci direktno povezani i s političkim pritiscima. Na taj način se kreira ambijent cenzure i autocenzure i značajno sužava javni prostor za gledišta i stavove koji su mimo mainstrea. ⁷¹

Većina neprofitnih medija nema osigurana dugoročna sredstva za finansiranje. Mnogi nezavisni mediji su ukinuli oglašavanje i potpuno se oslanjaju na donatorska sredstva, a kako bi to postigli, apliciraju ne samo na programe namijenjene za medije, već i na one u oblastima demokratizacije općenito, vladavine prava, transparentnosti, borbe protiv korupcije... ⁷²

Koji je najilustrativniji primjer pritiska na neprofitne medije?

Novinari i urednici nezavisnih, istraživačkih medija često su izloženi političkim pritiscima i pokušajima kompromitacije njihovog profesionalnog i ličnog ugleda u javnosti, kao i govoru mržnje i online prijetnjama i kampanjama na društvenim mrežama koje protiv njih pokreću stranački botovi. Novinari Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva bili su izloženi brutalnim prijetnja-

ma visokopozicioniranog policijskog funkcionera o kojem su pisali. Zbog ovih prijetnji redakcija CIN-a dobila je policijsku zaštitu i stalni nadzor. ⁷³

B.5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vijesti

Koliko slobode imaju novinari u odabiru priča na kojima rade i u odluci koje aspekte priče treba naglasiti? Koliko često novinari učestvuju u sastancima uredničkih kolegija?

Sloboda novinara u procesu proizvodnje medijskog sadržaja, odnosno načina interpretacije pojedinih informacija varira od medija do medija. U pravilu, veću slobodu imaju novinari/ke koji rade u neprofitnim medijima. U većini redakcija novinari učestvuju na sastancima uredničkih kolegija, ali to ne znači nužno da imaju utjecaj na uređivačku politiku medija.

Novinari navode da pristajanjem na posao u određenom mediju pristaju i na uredničku politiku tog medija i da nemaju nikakvu zaštitu svog profesionalnog integriteta. U mnogim medijima postoji favorizovanje određenih političkih opcija, u zavisnosti od interesa vlasnika, odnosno upravljačkih struktura medija. ⁷⁴

Koliki broj novinara prijavljuje cenzuru od strane urednika? Koliko ih je podleglo autocenzuri zbog straha od gubitka posla ili drugih rizika? Kakva je percepcija novinara o mjeri na koju se na njihov rad odražavaju različiti rizici i izvori utjecaja?

Novinari rijetko prijavljuju cenzuru i političke pritiske koje doživljavaju unutar redakcija jer smatraju da im to može donijeti samo probleme na radnom mjestu. I kada prijave ovakve slučajeve, zbog straha od gubitka posla, najčešće insistiraju da to bude anonimno. U 2022. godini Linija za pomoć novinarima nije registrovala nijednu prijavu cenzure i pritiska unutar redakcija, naspram sedam prijava koje su zabilježene godinu ranije. ⁷⁵

⁷¹ Prof. dr. Lejla Turčilo, "Ekonomski pritisci na medije u Bosni i Hercegovini", Sarajevo, august 2021, pristupljeno: 23.12.2022. <https://civilnodrustvo.ba/wp-content/uploads/2021/09/Istrazivanje-ekonomski-pritisci-na-medije.pdf>

⁷² Media.ba, "Donatorska podrška ključna za opstanak nezavisnih medija u BiH", 15.10.2020, pristupljeno: 23.12.2022. <https://media.ba/bs/magazin-teme-i-resursi/donatorska-podrška-ključna-za-opstanak-nezavisnih-medija-u-bih?fbclid=IwAR20ClBpbMX6HAt-GtF9S2xYkkRhEEICGgagU3pRCcBRinXvefwATt8szU>

⁷³ SafeJournalists, "Prijetnje novinarima CIN-a u Bosni i Hercegovini", 25.10.2022, pristupljeno: 23.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/10/28/safejournalists-prijetnje-novinarima-cin-a-u-bosni-i-hercegovini/>

⁷⁴ TI BiH, "Integritet novinarstva i transparentnost medija u Bosni i Hercegovini", autori: prof. dr. Enes Osmančević, mr.sc. Adis Šušnjar, mart 2021, pristupljeno: 21.12.2022. <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2021/10/Publikacija-integritet-novinarstva-i-transparentnost-medija-FINAL-WEB1.pdf>

⁷⁵ Ema Habul, koordinatorica Linije za pomoć novinarima, intervjuisala: Maja Radević

Neki od glavnih razloga za stvaranje ambijenta u kojem se novinari teško odupiru cenzuri i autocenzuri su klijentizam u medijima, atmosfera konstantnog političkog sukoba, direktni politički pritisci, netransparentno finansiranje medija, velika nezaposlenost i neuređeno oglašivačko tržište. Na pojavu cenzure i autocenzure utječu i nekažnjavanje napada na novinare, veliki broj tužbi za klevetu, ucjene oglašivača u slučajevima istraživačkih i kritičkih medijskih sadržaja, kršenje radnih prava novinara i nepostojanje programa pomoći i zaštite novinara u slučaju odbijanja neetičkih zadataka.⁷⁶

B.5.1 *“Prije devet godina sam doživjela brutalan fizički napad u kojem sam zadobila povrede. Iako je napadač kažnjen, često sam ovih proteklih godina razmišljala šta se moglo poduzeti i kako spriječiti takve situacije. Od redakcije sam dobila podršku nakon napada, ali, s druge strane, očekivali su od mene da nastavim raditi svoj posao kao da se ništa nije desilo, bez razumijevanja za ambijent u kojem radim i rizike kojima se izlažem jer sam novinarka Crne hronike, te svakodnevno pišem o ljudima iz kriminalnog miljea. Poslije tog događaja dugo sam bila u grču i strahu nakon objave svakog teksta.” (Izvor: Fokus grupa sa novinarkama, 20.1.2023)*

Dvije trećine građana BiH smatra da je politička zavisnost osnovna prepreka u radu medija u BiH, a slijede opća politička klima i finansijska zavisnost.⁷⁷

B.6 Ekonomski položaj novinarki

Rade li novinarka u lošijim uslovima u odnosu na svoje kolege? Da li potpisuju ugovore o radu jednako često kao i muškarci? Koliko su njihove plaće u poređenju sa muškarcima?

Trećina novinarki smatra da je njihovim kolegama muškarcima lakše napredovati u karijeri i da se njihov rad više vrednuje. Kao glavni razlog za to novinarka vide patrijarhalno društvo u kojem se moraju “dvostruko više dokazivati”, kao i porodične obaveze (porodijska odsustva, odsustva zbog bolesti djece i sl.), zbog kojih su poslodavci više skloni da daju unapređenje muškarcima.⁷⁸ Osnovne plaće novinara/ki u BiH kreću se u rasponu od 585 do 1.328 KM.⁷⁹

B.6.1 *“U redakcijama se novinarstvo i dalje smatra “muškim” poslom. Novinarke nisu ravnopravne sa svojim muškim kolegama, iako su često mnogo produktivnije. Mi smo te koje smo uvijek spremne da radimo i prekovremeno, praznicima, vikendom, na koje se uvijek može računati. Ali kada su u pitanju druge stvari, definitivno nismo ravnopravne.” “Moja kolegica je radila u jednom velikom mediju za plaću od 300 eura. Hranila je cijelu porodicu tim novcem, i sve kolege su znale za to. A u pitanju je firma koja sebe promovira kao vrhunskog poslodavca! Dvije kolegice i ja smo volontirale na jednom privatnom mediju i umjesto honorara, dobijale smo bonove za hranu. Kada su jedan mjesec bonovi kasnili, kolegica je pitala šefa kada ćemo ih dobiti. Šef joj je rekao da odmah napusti zgradu i doveo je osiguranje da je isprati, da slučajno ne bi nešto uzela iz kancelarije.” (Izvor: Fokus grupa sa novinarkama, 20.1.2023)*

76 TI BiH, “Integritet novinarstva i transparentnost medija u Bosni i Hercegovini”, autori: prof. dr. Enes Osmančević, m.r.s.c. Adis Šušnjar, mart 2021, pristupljeno: 21.12.2022. <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2021/10/Publikacija-integritet-novinarstva-i-transparentnost-medija-FINAL-WEB1.pdf>

77 BH novinari i FES, “Medijske slobode u BiH 2022.”, Sarajevo, april 2022, pristupljeno: 21.12.2022. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2022/05/Medijske-slobode-iz-perspektive-gradjana-BiH-2022.pdf>

78 Media.ba, “Diskriminacija novinarki u redakciji i na terenu: Neprijavlivanje iz straha od stigmatizacije”, 15.10.2018, pristupljeno: 21.12.2022. <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/diskriminacija-novinki-u-redakciji-i-na-terenu-neprijavlivanje-iz-straha-od>

79 Podaci preuzeti s portala Plata.ba, pristupljeno: 22. 12. 2022.

Da li su novinarke izložene rodno zasnovanim pritiscima?

Istraživanja pokazuju da je svaka peta novinarka u BiH doživjela diskriminaciju na osnovu spola, a u većini slučajeva riječ je o seksualnom uznemiravanju i seksističkim komentarima.⁸⁰ Rodno zasnovano nasilje i pritiske prijavljuje dvije trećine novinarki, dok većina novinarki online prijetnje ne prijavljuje. Zabrinjavajuće je da su novinarke sve češće žrtve verbalnog nasilja političara, koji se prema njima ophode na primitivan način i mizoginim rječnikom.⁸¹ Linija za pomoć novinarima je u posljednje tri godine registrovala više od 70 napada i prijetnji novinarkama u BiH. Taj broj govori o rapidnom porastu rodno zasnovanog nasilja prema novinarkama, a alarmanтно je da su među napadačima u skoro polovini slučajeva političari i drugi javni zvaničnici. U 2022. godini registrovan je ukupno 31 slučaj koji se odnosi na novinarke. Novinarke su manje izložene fizičkim napadima od novinara, ali je uočen trend porasta online prijetnji i napada koji su utoliko opasniji što često nisu javni i ostavljaju različite psihološke posljedice i traume.⁸²

B.6.2 *“U 2022. godini bila sam u dva navrata napadnuta putem društvenih mreža od strane tzv. stranačkih botova. Osjećala sam se kao da mi je stavljena meta na čelo. Podrška moje redakcije bila mi je najvažnija u tim situacijama. Nažalost, iz iskustava kolegica znam da u ovakvim slučajevima mnoge redakcije ne stanu iza svojih novinarki i to ostavlja ozbiljne posljedice. Smatram da bi redakcije morale osigurati podršku psihologa za novinarke koje su doživjele fizičke, verbalne ili online napade.” (Izvor: Fokus grupa sa novinarkama, 20.1.2023)*

Zauzimaju li žene vodeće uredničke pozicije u redakcijama jednako koliko i muškarci?

Prema dostupnim istraživanjima, žene zauzimaju oko 37% uredničkih pozicija u bosanskohercegovačkim medijima i oko 28% direktorskih pozicija. Najzastupljenije su kao urednice na radiju (60%), te u novinskim agencijama (50%), dok je najmanja zastupljenost na rukovodećim pozicijama televizijskih stanica. Kada je riječ o štampanim medijima, žene zauzimaju oko 40% uredničkih i isto toliko direktorskih pozicija.⁸³

80 [Media.ba](https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/diskriminacija-novinarke-u-redakciji-i-na-terenu-neprijavlivanje-iz-straha-od-stigmatizacije), “Diskriminacija novinarki u redakciji i na terenu: Neprijavlivanje iz straha od stigmatizacije”, 15.10.2018, pristupljeno: 21. 12. 2022. <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/diskriminacija-novinarke-u-redakciji-i-na-terenu-neprijavlivanje-iz-straha-od-redakciji-i-na-terenu-neprijavlivanje-iz-straha-od>

81 BH novinari, “Novinarke u Sarajevu sve češće žrtve verbalnog nasilja političara”, 14.4.2022, pristupljeno: 21.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/04/14/bh-novinari-novinarke-u-sarajevu-sve-cesce-zrtve-verbalnog-nasilja-politicara/>

82 [Safejournalists.net](https://www.safejournalists.net), Doc. dr. Zlatiborka Popov Momčinović, “Napadi na novinarke u Bosni i Hercegovini u kontekstu ugrožavanja medijskih sloboda”, pristupljeno: 21.12.2022. https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/04/NAPADI-NA-NOVINARKE-U-BOSNI-I-HERCEGOVINI_19.02.2018.pdf

83 [Media.ba](https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/zene-na-samo-30-posto-rukovodecih-pozicija-u-bh-medijima), “Žene na samo 30 posto rukovodećih pozicija u bh. medijima”, 16.1.2018, pristupljeno: 21.12.2022. <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/zene-na-samo-30-posto-rukovodecih-pozicija-u-bh-medijima>

C.1 Statistika sigurnosti i nekažnjavanja

U 2022. godini u bazi [Safejournalists.net](https://safejournalists.net) registrovan je ukupno 31 slučaj napada, prijetnji i pritisaka na novinare i medijske kuće u Bosni i Hercegovini. Zabilježena su 22 slučaja prijetnji smrću novinarima, verbalnih i drugih oblika prijetnji te političkih pritisaka na novinare/ke i medije. Registrovano je 7 napada i prijetnji upućenih medijskim kućama, te dva fizička napada na novinare/ke.

Tokom 2022. godine najbrojniji su bili slučajevi prijetnji i zastrašivanja novinara/ki, kao i različiti oblici pritisaka, koji su često dolazili od predstavnika institucija sa različitih nivoa vlasti. Linija za pomoć novinarima, koja djeluje u okviru Udruženja “BH novinari”, zabilježila je 79 slučajeva kršenja novinarskih prava i medijskih sloboda, u što spadaju i radni sporovi, mobing i tužbe za klevetu. U 2022. godini bilježi se porast govora mržnje prema novinarima/kama za čak 137%, a broj političkih pritisaka i verbalnih prijetnji povećan je za 40% u odnosu na prethodnu godinu.

Ovdje ćemo opisati neke od slučajeva koji su u 2022. izazvali najveći broj reakcija unutar medijske zajednice, kao i u javnosti:

Kolumnista i aktivista iz Bosne i Hercegovine Srđan Puhalo dobio je brojne prijetnje, uključujući prijetnje smrću, nakon što je na portalu [Analiziraj.ba](https://analiziraj.ba) objavio autorski komentar o medijskim naslovima i izjavama zvaničnika o broju ubijene djece u opkoljenom Sarajevu. Desetine prijetnji Puhalu uglavnom su upućivane sa različitih korisničkih profila na Twitteru. U tim prijetnjama Puhalu je, između ostalog, rečeno da “pazi kuda hoda”,

Tabela 2: Broj registrovanih napada na novinare/ke u 2022. godini

Kategorije	Broj	Opis slučaja
Prijetnje, pritisci i uz-nemiravanja Nefizičke prijetnje i uznemiravanja uključuju: – nadzor ili praćenje; – uznemirujuće tele-fonske pozive; – proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje; – agresivne izjave javnih zvaničnika; – druge oblike pritiska koji mogu ugroziti sigurnost novinara u obavljanju njihovog posla. Ove vrste prijetnji ne uključuju mobing i maltretiranje u radnom okruženju.	15	<ul style="list-style-type: none"> – Jasmin Mulahusić je na svom profilu na Facebooku uputio više prijetnji, uključujući i govor mržnje, prema Borki Rudić, generalnoj tajnici "BH novinara" i Sladanu Tomiću, novinaru UNATV. Vrijeđao ih je i nazvao nacionalistima, a oca Sladana Tomića nazvao je ratnim zločincem. – Na stranici www.mulahusicjasmin.com, autor Jasmin Mulahusić, protiv kojeg Tužilaštvo BiH vodi istragu zbog širenja govora mržnje, objavio je tekst u kojem navodi da novinarka Mediacentra Selma Fukeš širi neistine i obmane "braneći vojnika VRS i njegovog sina..." i da Selmu "plaćaju da brani ratnog zločinca". – Urednik portala Inforadar.ba Almedin Šišić je objavio tweet u vezi s predsjednikom SDA Bakirom Izetbegovićem. Nakon toga, dobio je više prijetnji opasnih po njegovu sigurnost putem FB profila. – Član Senata Republike Srpske i odbornik SNSD-a u Skupštini Grada Banja Luka Marinko Umičević verbalno je napao novinarku portala Capital Bojanu Ninković te uputio niz uvreda i psovki na račun glavnog urednika tog medija Siniše Vukelića. – Novinarka BIRN-a BiH Aida Trepanić nazvala je federalnog ministra pravde Matu Jožića zbog izjave, ali ju je isti tokom razgovora vrijeđao, upotrebljavao pogrdne izraze i obraćao joj se izuzetno povišenim tonom, ne dozvoljavajući joj da postavi pitanje niti da razgovara s njim. – Prilikom dolaska ispred zgrade Tužilaštva BiH, član Predsjedništva BiH Milorad Dodik je kroz prozor službenog automobila pokazao srednji prst prisutnim novinarskim ekipama. – Predsjednik SDP-a BiH Nermin Nikšić i predsjednik stranke Narod i pravda (NiP) Elmedin Konaković verbalno su napali novinarku N1 televizije Sunčicu Šehić zbog pitanja koja im je postavila. – Predsjednik DNS-a Nenad Nešić verbalno je napao novinarku N1 Snežanu Mitrović na konferenciji za medije i spominjao njenu porodicu. – Voditelj Radija Zenit Almir Hadžajlić podnio je tužbu protiv Muamera Sadibašića, koji mu je prijetio i tražio novac. Sadibašić je zbog pokušaja iznude osuđen na osam mjeseci zatvorske kazne. – Urednik portala Prometej.ba Franjo Šarčević se našao na udaru prijetnji i online nasilja nakon što je komentarisao aktuelna zbivanja u BiH – izmjene Izbornog zakona, proteste ispred OHR-a itd. – Verbalni napad i uvrede kandidata Stranke demokratske akcije (SDA) Faruka Kapidžića na račun urednika Face televizije Senada Hadžifeževića – Predsjednik stranke Narod i pravda (NiP) Elmedin Konaković objavio je nekoliko statusa na društvenim mrežama u kojima novinare naziva "režimskim", navodi da "bljugu vatru", da lažu, da su pokrenuli "hajku" na njega i sl. – Uposlenici i direktor BN televizije kontinuirano su izloženi huškačkoj retorici, prijetnjama i uvredama na društvenim mrežama, koje dolaze većinom od članova i simpatizera SNSD-a u Republici Srpskoj. – Jasmin Mulahusić u nekoliko navrata pisao je o članovima najuže porodice novinarkice Al Jazeera Balkans Dalije Hasanbegović-Konaković, raspirujući nacionalnu i vjersku mržnju prema njoj i njenoj porodici. – Prilikom snimanja ankete u centru grada, ekipi BN televizije prišao je nepoznati muškarac i uz psovke i provokacije počeo ih vrijeđati, govoreći im da "primaju američke pare". Snimatelj BN-a je cijeli incident zabilježio kamerom, a snimak je uz prijavu napada predao policiji.
Prijetnje smrću i fizičkoj sigurnosti novinara/ki Ovo može uključivati: – referiranje na ubistva novinara, njihovih prijatelja, porodica ili izvora informacija; – referiranje na nanošenje fizičkih povreda novinarima, prijateljima novinara, njihovim porodicama ili izvorima. Prijetnje mogu biti: – upućene direktno ili putem trećih osoba; – upućene elektronskim putem ili putem komunikacije licem u lice; – implicitne kao i eksplicitne.	7	<ul style="list-style-type: none"> – Portal eTrafika objavio je zastrašujuće poruke koje putem Facebooka dobijaju od Siniše Goluba, a nakon što je Golub zatražio skidanje autorskog teksta s portala eTrafika, objavljenog 2018. godine. – Huškanje, pozivanje na nasilje i "prebijanje", uvredljiv i diskriminatorni jezik, klevetničke izjave, traženje zabrana dolaska u Sarajevo itd. dio su orkestrirane hajke na Srdana Puhala, koja je uslijedila nakon što je objavio autorski komentar na portalu Analiziraj.ba o temi medijskih natpisa i izjava zvaničnika o broju djece ubijene u opkoljenom Sarajevu. – Urednica "Oslobodenja" Vildana Selimbegović je napisala autorsku kolumnu o nametanju izmjena Izbornog zakona BiH od strane visokog predstavnika Christiana Schmidta. Nakon objave teksta, Selimbegović je dobila prijetnje smrću. – Novinarka ATV-a iz Banje Luke Tatjana Brestovac dobila je uvrede i prijetnje smrću putem Twittera. Neke od tih poruka bile su: "Umrijećeš mlada", "Uživaj u životu dok si još živa" i sl. – Zoran Čegar, načelnik Sektora uniformisane policije FUP-a, prijetio je novinarki CIN-a riječima: "Nemoj da ti grkljan iščupam!" i pokušao fizički nasrnuti na nju ispred zgrade Općinskog suda u Dubrovniku. – Novinar i kolumnista Dragan Bursać dobio je prijetnje na svom Instagram profilu, od kojih su neke: "Evo ti je otvorena pretinja, gnjido smrdljiva, pa možeš da je prijaviš gde god hoćeš, i onako te samo čekamo.", "Kako ćeš s**nje da dobiješ jednom prilikom, baš neprijatno. Shvatićeš kada se sretnemo." Slučaj je prijavljen policiji u BiH i Srbiji. – Novinar i urednik "Dnevnog avaza" Miralem Aščić dobio je prijetnje po život putem telefona nakon niza tekstova koje je objavio u "Dnevnom avazu" o ubistvu dvojice policajaca iz Sarajeva, kao i izvještavanja o toku istrage i podizanju optužnice protiv dvojice osumnjičenih. Pretpostavlja se da iza prijetnji stoji brat Aleksandra Macana, jednog od osumnjičenih u ovom slučaju.

Kategorije	Broj	Opis slučaja
Napadi na novinare/ke Vrste stvarnih napada mogu uključivati stvarnu fizičku ili mentalnu štetu, otmicu, provalu u kuću/kancelariju, zaplijenjenju opremu, proizvoljno pritvaranje, neuspjele pokušaje atentata itd.	2	<ul style="list-style-type: none"> – Policijskoj stanici Trebinje 15. juna 2022. godine prijavljeno je da je došlo do požara na parkirano putničkom vozilu Ford, koji je vlasništvo novinarkе RTRS-a Nataše Miljanović-Zubac. O navedenom slučaju obaviješten je dežurni tužilac Okružnog tužilaštva Trebinje. – Novinar Aleksandar Gluvić fizički je napadnut u banjalučkom naselju Petrićevac dok je snimao nepropisno parkirano vozilo koje nosi obilježja stranke SNSD. Vlasnik i vozač kamiona prvo je prijetio novinaru BN-a i upozoravao ga da ne fotografiše, a nakon što se novinar oglasio na njegove prijetnje, pozvao je u pomoć sina, koji je fizički nasrnuo na Gluvića, uhvativši ga za vrat.
Ubištva novinara/ki (u posljednjih 15–20 godina) Vrste ubistava mogu uključivati ubistva u unakrsnoj vatri, atentate, ubistva u eksploziji bombe, premlaćivanje nasrtno itd.	0	
Prijetnje i napadi na medijske institucije, organi-zacije, medijske kuće i ud-ruženja novinara Napadi na imovinu medijskih kuća i organizacija, njihovo osoblje, zaplijenjena oprema, agresivne izjave javnih zvaničnika itd. Također, prijetnje i napadi mogu uključivati neke od gore navedenih kategorija.	7	<ul style="list-style-type: none"> – Član Predsjedništva BiH i predsjednik SNSD-a Milorad Dodik izjavio je da je program BHT-a, emitovan povodom Dana nezavisnosti BiH, "jednostran, apsolutno sraman i usmjeren protiv srpskog naroda", te najavio da će tražiti odgovornost urednika i realizatora programa. – Iz Stranke za BiH optužili su menadžment TVSA i direktoricu Dušku Jurišić da kreira "novi agresivni koncept na biće, osjeća je i potrebe gledateljstva TVSA", uz zaključak da je ukidanjem redakcije dokumentarnog programa "jasno da će biti smanjena proizvodnja emisija o protekloj agresiji". – Ispred zgrade Suda BiH u Sarajevu, Davor Dragičević je prišao ekipi RTRS-a i agresivnim rječnikom vrijeđao novinarku i snimatelja, te tražio od njih izvinjenje za neprofesionalno izvještavanje o tragičnoj smrti njegovog sina Davida. Iako je u jednom trenutku novinarka uputila lično izvinjenje, Dragičević je nastavio s prijetnjama i uvredama na račun ekipe na terenu, ali i cijelog kolektiva RTRS-a. – Hakerski napadi na Facebook stranice medija "Dnevni avaz" i "Gracija" – Uredniku portala Micromreža iz Gradiške Bojanu Trgiću probušena je guma na automobilu, a zatim su mu i udarena prednja vrata automobila. Trgić je policiji rekao da sumnja na Aleksandra Bubulja, sina istaknute članice SNSD-a Marice Bubulj, koji je prijetio advokatom i bio vidno uznemiren zbog teksta objavljenog na ovom portalu. – Direktor RAK-a Draško Milinović izjavio je da je RAK po službenoj dužnosti pokrenuo postupak protiv Face televizije, te najavio da će se "ići ka najvišoj mogućoj kazni" jer je Senad Hadžifejzović, navodno, u programu pitao gosta treba li "ubiti" Milorada Dodika. – Na konferenciji za medije, predsjednik Republike Srpske i predsjednik SNSD-a Milorad Dodik je BN televiziju nazvao "neprijateljskom televizijom", a novinare i ostale uposlenike ovog medija optužio je da su "strani špijuni" koje plaćaju američki i britanski ambasador. Dodik se oglasio i na Twitteru i napao javni servis BHRT nazivajući ga "servisom muslimana", te zaključio da "kao takav ne treba da postoji".

da ga treba "ubiti", "mučiti", "pretući", da mu se ne smije više dozvoliti da hoda Sarajevom itd. Puhalo je prijetnje prijavio Liniji za pomoć novinarima. "BH novinari" pozvali su policiju i pravosudne organe da istraže ovaj slučaj i sankcionišu širitelje mržnje i sve one koji ugrožavaju lična i profesionalna prava Srđana Puhala.⁸⁴

Redakcija banjalučkog portala eTrafika mjesecima je dobijala prijetnje smrću putem društvene mreže Facebook od izvjesnog Siniše Goluba, o kojem je portal pisao prije četiri godine, nakon što je u nezakonitoj, kućnoj ambulanti operisao psa. Glavna urednica portala eTrafika Vanja Stokić rekla je za mrežu SafeJournalists da su novinari portala eTrafika veoma zabrinuti jer prijetnje ne prestaju ni nakon što je slučaj prijavljen policiji. Na upit koji je Udruženje "BH novinari" uputilo MUP-u Republike Srpske šta se dešava sa slučajem, stigao je odgovor da je prijava prosljeđena Okružnom javnom tužilaštvu u

Banjoj Luci, te da se "tužiteljica izjasnila da u tim porukama ne postoje elementi krivičnog djela, jer Golub nije uputio prijetnje nekom lično, već redakciji portala".⁸⁵

Nastavljaju se politički pritisci na novinare/ke i medijske kuće u Bosni i Hercegovini. Među slučajevima koji su privukli najveću pažnju u 2022. bio je postupak koji je Regulatorna agencije za komunikacije pokrenula protiv privatne Face televizije i urednika tog medija Senada Hadžifejzovića jer je Hadžifejzović, navodno, u svojoj emisiji pitao "treba li ubiti" Milorada Dodika. Direktor RAK-a Draško Milinović je prije samog pokretanja postupka, a na osnovu videosnimka iz kojeg se nije moglo jasno razaznati šta je zapravo rekao Hadžifejzović, najavio da će se ići "ka najvišoj mogućoj novčanoj kazni" i "najrigoroznijim mjerama" prema Face TV, što predstavlja do sada nezabilježen presedan u postupanju RAK-a. Iz RAK-a su na koncu obustavili postupak protiv Face TV

⁸⁴ BH novinari, "Prijetnje blogeru, kolumnisti i aktivisti iz BiH Srđanu Puhalu", 11.5.2022, pristupljeno 22.12.2022, <https://bhnovinari.ba/bs/2022/05/11/sj-prijetnje-blogeru-kolumnisti-i-aktivisti-iz-bih-srdjanu-puhalu/>

⁸⁵ BH novinari, "Novinari u BiH tri mjeseca trpe prijetnje smrću", 21.7.2022, pristupljeno 22.12.2022, <https://bhnovinari.ba/bs/2022/07/21/sj-novinari-u-bih-tri-mjeseca-trpe-prijetnje-smrcu/>

jer se “nije moglo pouzdano utvrditi da je izgovorena riječ iz preliminarnih navoda Agencije”.⁸⁶

Novinari/ke u BiH ni u ovoj godini nisu bili pošteđeni orkestriranih online kampanja sa ciljem raspirivanja govora mržnje prema njima i njihovim porodicama. Tužilaštvo BiH je još 2021. formiralo predmet i otvorilo istragu protiv Jasmina Mulahusića, državljanina Luksemburga porijeklom iz BiH, zbog krivičnog djela izazivanja nacionalne, vjerske ili rasne mržnje i netrpeljivosti putem različitih objava na internetu, u javnom prostoru i na društvenim mrežama. Mulahusić i stotine njegovih pratilaca u objavama na Facebooku otvoreno targetiraju brojne novinare/ke i medije, šireći prema njima najčešće nacionalnu i vjersku mržnju.⁸⁷ Iz Tužilaštva BiH tvrde da i dalje provode “intenzivne istražne radnje” o ovom slučaju.

Među najgorim napadima na novinarku u 2022. bile su prijetnje i uvrede koje je novinarki CIN-a Renati Radić-Dragić uputio Zoran Čegar, šef Sektora uniformisane policije Federacije BiH. Čegar je novinarki u više navrata prijetio da će joj “iščupati grkljan” i nazivao je “četnikušom”, te prijetio da će joj “doći tamo odakle ga zove”.⁸⁸ Jedinica za profesionalne standarde FUP-a krajem godine pokrenula je disciplinski postupak protiv Čegara zbog navedenih prijetnji. Redakcija CIN-a je zbog Čegarovih prijetnji bila i pod policijskim nadzorom.

C.2 Postupanje državnih institucija i političkih aktera u vezi sa zaštitom novinara

Postoje li posebne odredbe u zakonima ili drugi mehanizmi usmjereni na podršku sigurnosti novinara, offline i online?

Ne postoje posebne zakonske odredbe, mehanizmi i smjernice koji su usmjereni na podršku slobodi medija i sigurnosti novinara u online i offline prostoru. Većina institucija u BiH ne prikuplja podatke o prijetnjama i napadima na novinare i medijske radnike, već te aktivnosti provode profesionalne organizacije, prije svih Udruženje “BH novinari”, čija Linija za pomoć novina-

rima sadrži sveobuhvatnu bazu podataka napada, prijetnji i pritiska na novinare. Izuzetak je MUP Republike Srpske, koji je uspostavio posebnu evidenciju slučajeva vezanih za novinare.

Sa namjerom da se poboljša sigurnost novinara/ki, Parlamentarna skupština BiH je 2022. usvojila Inicijativu za izmjene Krivičnog zakona BiH, kojim će se napad na novinare/novinarke tretirati kao posebno krivično djelo. Međutim, do kraja godine nije došlo do izmjena zakona. S obzirom na to da krivični zakoni u BiH ne poznaju “napade na novinare” kao posebno krivično djelo, u pravosudnim institucijama – sudovima i tužilaštvima – i dalje ne postoji mogućnost evidentiranja predmeta koji se isključivo odnose na prijetnje ili napade na novinare jer se u bazama ne vrši selekcija predmeta na osnovu profesije oštećene strane.

Postoje li dokumenti (protokoli, poslovnici itd.) koje su usvojile državne institucije i koji daju dodatne smjernice policiji kako postupati prema novinarima?

U okviru državnih institucija ne postoje posebni protokoli i dokumenti koji se odnose na postupanje prema novinarima. Misija OSCE-a objavila je smjernice za policiju u ophođenju sa medijima i za medije u ophođenju s policijom, ali one nisu zakonski obavezujuće⁸⁹. Dio pravosudnih institucija usvojio je smjernice za novinare i medije.⁹⁰

Postoje li mehanizmi za praćenje i izvještavanje o prijetnjama, uznemiravanju i nasilju prema novinarima? Objavljuju li državne institucije podatke o napadima na novinare i nekažnjavanju?

Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) BiH donijelo je instrukciju kojom se nalaže sudovima, tužilaštvima i pisarnama da evidentiraju tužbe i sudske procese koji se vode protiv novinara i medija, ali u većini pravosudnih institucija ova praksa još uvijek nije zaživjela. Ipak, pojedine institucije odlučile su napraviti pozitivan iskorak – Tužilaštvo Kantona Sarajevo je, uz podršku Misije OSCE-a u BiH, imenovalo kontakt-osobu – tužioca čiji je posao da komunicira i koordinira s novinarskim udruženjima, novinarima, te agencijama za provođenje zakona uključenim u istragu i procesuiranje krivičnih djela počinjenih protiv novinara i medijskih radnika. U ovom tužilaštvu je predmetima u kojima se kao oštećeni javljaju

86 Oslobodjenje, “RAK obustavio postupak protiv Face TV-a i Senada Hadžifejzovića: Nemoguće je utvrditi šta je izgovorio”, 16.12.2022, pristupljeno: 23.12.2022. <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/rak-obustavio-postupak-protiv-face-tv-a-i-senada-hadzifejzovica-nemoguće-je-utvrditi-sha-je-izgovorio-818662>

87 Dnevni.ba, “Jasmin Mulahusić ne prestaje huškati protiv novinara”, 24.10.2022, pristupljeno: 23.12.2022. <https://dnevni.ba/online/mediji/jasmin-mulahusic-ne-prestaje-huskati-protiv-bh-novinar/>

88 N1, “Pogledajte kako Zoran Čegar prijeti i psuje novinarima CIN-a (VIDEO)”, 27.10.2022, pristupljeno: 23.12.2022. <https://ba.n1info.com/vijesti/pogledajte-kako-zoran-cegar-prijeti-i-nasrce-na-novinare-video/>

89 OSCE, “Smjernice za policiju u ophođenju s medijima”, Sarajevo, 2007, pristupljeno: 12.12.2022. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2007/11/osceuputezapolicijuuophođenjuimedijima.pdf>

90 Sud BiH, “Smjernice za novinare”, pristupljeno: 12.12.2022. [Smjernice za novinare \(sudbih.gov.ba\)](https://sudbih.gov.ba)

novinari, a radi se o krivičnim djelima koja su povezana sa njihovom djelatnošću, dat prioritetni status.⁹¹

Prepoznaju li državne institucije napade na novinare kao kršenje slobode izražavanja i krivičnog zakona? Daju li zvaničnici jasne izjave u kojima osuđuju napade na novinare?

Političari i drugi javni zvaničnici veoma rijetko osuđuju napade na novinare i prijetnje novinarima. Naprotiv, čak trećina slučajeva napada, prijetnji i pritisaka na novinare/ke i medijske kuće dolazi od strane političara. Pokušaji ograničavanja slobode medija i novinara od strane političara sve su češći i agresivniji. U prilog tome govore i aktuelne inicijative za izmjene Krivičnog zakonika Republike Srpske, prema kojima bi novinari za klevetu mogli krivično odgovarati i dobiti zatvorske kazne. Takve prijedloge medijska zajednica vidi kao ozbiljnu prijetnju slobodi govora, kritičkoj misli i medijima koji ne izvještavaju onako kako odgovara aktuelnoj vlasti.⁹²

Sarađuju li državne institucije s novinarskim organizacijama u vezi s pitanjima sigurnosti novinara?

Predstavnici parlamenata u regionu i novinarskih udruženja i sindikata iz Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine i Sjeverne Makedonije potpisali su Deklaraciju o unapređenju dijaloga o slobodi medija na Zapadnom Balkanu. Cilj tog dokumenta je zajednički rad parlamentaraca i novinarskih organizacija kako bi se unaprijedili uslovi rada medija i novinara/ki, poboljšala sigurnost i jačala sloboda medija.⁹³ Iako deklarativno podržavaju rad novinarskih organizacija, činjenica je da predstavnici vlasti, nadležna ministarstva i parlamenti veoma sporo i neefikasno rade na izmjenama određenih zakona ili donošenju novih zakona kojima bi se poboljšala sigurnost novinara.⁹⁴

U oktobru je Evropska komisija navela zaštitu novinara kao jedan od osam uslova za kandidatski status Bosne i Hercegovine za Evropsku uniju. U zahtjevima EK navodi se da bosanskohercegovačke vlasti moraju "garantovati slobodu izražavanja i medija i zaštitu novinara, posebno osiguravanjem odgovarajućeg sudskog postupka u

slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima".⁹⁵ Slični zahtjevi i kritike bosanskohercegovačkim vlastima zbog neefikasne zaštite novinara i procesuiranja napada na novinare ponavljaju se već godinama od strane Evropske komisije i institucija EU.

U slučajevima elektronskog nadzora, poštuju li državne institucije slobodu izražavanja i privatnost? Koji je najnoviji slučaj elektronskog nadzora nad novinarima?

U novije vrijeme nisu zabilježeni slučajevi elektronskog nadzora nad novinarima u BiH. U novinarskoj zajednici već godinama se spekuliše da pojedini političari i stranke putem policijsko-obavještajnih struktura nadziru i prisluškuju pojedine novinare, ali za to nema dokaza. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine vršilo je provjere medijskih navoda da Obavještajno-sigurnosna agencija BiH vrši nezakonito prisluškivanje novinara, ali i dalje nema zvaničnih informacija o ishodu te istrage.⁹⁶

Kada su novinari Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) telefonski kontaktirali šefa Sektora uniformisane policije Federacije BiH i zamolili ga za intervju, Čegar je odbio razgovor uz prijetnje i psovke, a zatim je aludirajući na svoj položaj rekao da su ga o novinarskim kretanjima i radu "obavještavali razni ljudi".⁹⁷

Prije četiri godine tadašnji predsjedavajući Predsjedništva BiH Milorad Dodik javno je iznio tvrdnju da OSA "prati, prisluškuje i usmjerava" novinare i medijske kuće radi "inkriminacije politički nepodobnih ljudi", te je takvu tvrdnju potkrijepio protokolarnim brojem naredbe Agencije na osnovu koje se, navodno, vrši prisluškivanje. Ovi Dodikovi navodi nisu dokazani.⁹⁸

91 Darko Martinčević, kontakt-osoba za novinare u Tužilaštvu KS, intervjuisala: Maja Radević, 8. 12. 2022.

92 Media.ba, "Diskusija o novom setu zakona: Tegeltija poručio novinarima da se ne opiru", 17.11.2022, pristupljeno: 26.12.2022. <https://media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/diskusija-o-novom-setu-zakona-tegeltija-porucio-novinarima-da-se-ne-opiru>

93 BH novinari, "Parlamentarci i novinari iz regiona za promjenu medijskog zakonodavstva", 21.10.2022, pristupljeno: 26.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/10/21/parlamentarci-i-novinari-iz-regiona-za-promjenu-medijskog-zakonodavstva/>

94 Borka Rudić, generalna tajnica Udruženja "BH novinari", intervjuisala: Maja Radević

95 BH novinari, "Efikasna zaštita novinara jedan od uslova za kandidatski status BiH za EU" 12.10.2022, pristupljeno: 26.12.2022. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/10/12/efikasna-zastita-novinarajedan-od-uslova-za-kandidatski-status-bih-za-eu/>

96 Dnevni avaz, "Afera 'Snimak': Tužilaštvo BiH pokrenulo istragu zbog prisluškivanja novinara" 19.10.2022, pristupljeno: 26.12.2022. <https://bit.ly/3EdmRRy>

97 CIN.ba, "Dvostruki život policajca Čegara", 24.10.2022, pristupljeno: 26.12.2022. <https://cin.ba/dvostruki-zivot-policajca-cegara/>

98 Al Jazeera Balkans, "Novinari: OSA mora odgovoriti na Dodikove tvrdnje", 26.6.2019, pristupljeno: 26.12.2022. <https://bit.ly/38DRLXn>

C.3 Postupanje krivičnog i građanskog pravosuđa u vezi s prijetnjama i nasiljem nad novinarima

Postoje li posebni odjeli u pravosudnim institucijama posvećeni istragama i procesuiranju prijetnji i nasilja nad novinarima? Da li državno tužilaštvo i Ministarstvo unutrašnjih poslova pružaju odgovarajuće resurse za pokrivanje istraga o prijetnjama i nasilju nad novinarima?

Posebni odjeli/timovi posvećeni istragama i procesuiranju napada na novinare u većini pravosudnih institucija ne postoje. Pozitivan iskorak napravilo je Tužilaštvo Kantona Sarajevo, koje je u 2022. imenovalo kontakt-osobu – tužioca koji se bavi procesuiranjem krivičnih djela počinjenih protiv novinara i medijskih radnika, a predmetima u kojima su oštećena strana novinari dat je prioritetni status. Imenovani tužilac će prolaziti i kroz dodatnu edukaciju u oblasti zaštite ljudskih prava, što će svakako doprinijeti većem stepenu institucionalne senzibiliziranosti i unapređenju rada po međunarodnim standardima u ovoj oblasti.⁹⁹

Da li se istrage zločina protiv novinara, uključujući zastrašivanje i prijetnje, provode brzo, nepristrasno i efikasno? Postoje li mjere zaštite koje se pružaju novinarima kada su neophodne kao odgovor na vjerodostojne prijetnje njihovoj fizičkoj sigurnosti?

Od početka istrage do sudskog epiloga prođe i po nekoliko godina. Procesni rokovi se prekoračuju, kako u slučajevima vezanim za novinare, tako i za ostale građane, a ne postoje konkretni posebni zakonski rokovi za završetak istrage ili sudskog procesa vezanog za novinare. U krivičnim zakonima ne postoji ni tretiranje napada na novinare kao posebno krivično djelo. U slučajevima kada nadležne institucije procijene da je to neophodno, novinarima se pružaju mjere zaštite. U oktobru 2022. MUP Kantona Sarajevo je odobrio policijsku zaštitu i stalni nadzor za novinare Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva, a nakon što su novinari tog medija dobili prijetnje od Zorana Čegara, načelnika

⁹⁹ Sabina Sarajlija i Darko Martinčević, "Novinari kao mete napada: Tužilaštvo KS prepoznalo značaj jačanja zaštite novinara", bilten E-novinar, br.80, pristupljeno: 3.1.2023. <https://bhnovinari.ba/wp-content/uploads/2022/12/BILTEN-80-BH-novinari.pdf>

ka Sektora uniformisane policije Federalne uprave policije.¹⁰⁰

Da li se u slučajevima konačnih presuda sankcije izriču samo počiniocima ili i podstrekačima / nalogodavcima?

Istražni organi uglavnom se ne bave motivima i otkrivanjem eventualnih nalogodavaca napada. Nalogodavci napada na novinare najčešće ostaju neidentifikovani.¹⁰¹ Postupci u slučaju napada na novinare i medije su većinom prekršajni, a ne krivični, a zapriječene kazne su niske. Tužilaštva u velikom broju prijavljenih slučajeva donose odluke o nesprovođenju daljnje istrage, uz obrazloženje da "nema elemenata krivičnog djela".¹⁰²

Da li institucije organizuju odgovarajuće obuke za policiju, tužioce, advokate i sudije u vezi sa zaštitom slobode izražavanja i novinara? Organizuju li ove treninge u saradnji sa udruženjima novinara?

Edukacije i treninge za policiju i predstavnike pravosuđa najčešće iniciraju novinarska udruženja i druge nevladine organizacije u okviru projekata koje podržavaju strani donatori. Predstavnici policijskih i pravosudnih institucija imaju dobru saradnju sa novinarskim udruženjima. Generalna je ocjena da policija, tužioci, advokati i sudije danas mnogo više saraduju sa novinarima i bolje poznaju njihova prava nego ranije.¹⁰³

U Izvještaju Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu navodi se da BiH nije postigla napredak u rješavanju ključnog prioriteta Mišljenja 12 EK koji se odnosi na garantovanje slobode izražavanja i medija i zaštitu novinara. Navedeno, između ostalog, zahtijeva osiguranje odgovarajućeg sudskog postupanja u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima/kama i medijskim radnicima/cama.¹⁰⁴

¹⁰⁰ SafeJournalists, "Prijetnje novinarima CIN-a u Bosni i Hercegovini", pristupljeno: 3.1.2023. <https://bhnovinari.ba/bs/2022/10/28/safejournalists-prijetnje-novinarima-cin-a-u-bosni-i-hercegovini/>

¹⁰¹ Maja Radević, "Indeks sigurnosti novinara Zapadnog Balkana 2021 – Narativni izvještaj za BiH", pristupljeno: 3.1.2023. <https://safejournalists.net/resources/indeks-sigurnosti-novinarazapadnog-balkana-2021-narativni-izvjestaj-za-bosnu-i-hercegovinu/?lang=bs>

¹⁰² Ema Habul, koordinatorica Linije za pomoć novinarima, intervjuisala: Maja Radević

¹⁰³ Borka Rudić, generalna tajnica "BH novinara", intervjuisala: Maja Radević

¹⁰⁴ Media.ba, "Izvještaj Evropske komisije o napretku: Novinarstvo u BiH i dalje nesigurna profesija", 13.10.2022, pristupljeno: 3.1.2023. <https://www.media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/izvjestaj-evropske-komisije-o-napretku-novinarstvo-u-bih-i-dalje>

Tabela 3: Hronika sudskih slučajeva o najozbiljnijim napadima na novinare/ke

Godina	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Slučaj					
1. Prijetnje i govor mržnje protiv novinara i medija putem društvenih mreža, Jasmin Mulahusić, 2021.				4. 9. 2021. – Po nalogu Tužilaštva BiH, na Međunarodnom graničnom prijelazu Brod, uhapšen je Jasmin Mulahusić, državljanin Luksemburga, zbog krivičnog djela “Širenje nacionalne, vjerske i rasne netrpeljivosti”. 7. 9. 2021. – Sud BiH odbio prijedlog za određivanje pritvora Mulahusiću i pustio ga na slobodu ne određivši mu nikakve mjere zabrane.	Mulahusić i njegovi pratioci na Facebooku i dalje kontinuirano šire govor mržnje protiv novinara/ki i medija. Decembar 2022. – Na upit Linije za pomoć novinarima, iz Tužilaštva BiH odgovorili su da “intenzivno rade” na slučaju. Još uvijek nije podignuta optužnica.
2. Prijetnje fizičkim nasiljem novinarki CIN-a Renati Radić-Dragić, oktobar 2022.					Šef Sektora uniformisane policije Federacije BiH Zoran Čegar je novinarki u više navrata prijetio da će joj “iščupati grkljan” i nazivao je “četnikušom”, te prijetio da će joj “doći tamo odakle ga zove”. Oktobar/novembar 2022. – Redakcija CIN-a stavljena pod policijski nadzor. Decembar 2022. – Jedinica za profesionalne standarde FUP-a pokrenula disciplinski postupak protiv Čegara zbog navedenih prijetnji.
3. Prijetnje smrću, E-trafika, maj-august 2022.					Redakcija banjalučkog portala eTrafika mjesecima je dobijala prijetnje smrću putem Facebooka od Siniše Goluba, o kojem je portal pisao prije četiri godine. Nakon prijave MUP-u RS-a, slučaj je proslijeđen Okružnom javnom tužilaštvu u Banjoj Luci, koje je zaključilo da “ne postoje elementi krivičnog djela, jer Golub nije uputio prijetnje nekom lično, već redakciji portala”.
4. Verbalni napadi, pritisci i kleveta, Tanja Topić, 2021.				Maj 2021. – Milorad Dodik na konferenciji za štampu izjavio je da je novinarka i politička analitičarka Tanja Topić “dokazani kvisting” i “agentica njemačke obavještajne službe”, te vrijeđao nju i njenu porodicu. Tanja Topić, putem advokata FMHL-a, podnijela je tužbu za klevetu protiv Dodika.	Decembar 2022. – Osnovni sud u Banjoj Luci donio je prvostepenu presudu da Dodik nije kriv za klevetu. Advokati FMHL-a uložili su žalbu na prvostepenu presudu.
5. Prijetnje smrću, Miralem Aščić, 2022.					Decembar 2022. – Novinar i urednik “Dnevnog avaza” Miralem Aščić dobio je prijetnje smrću putem telefona nakon tekstova koje je objavio o ubistvu dvojice policajaca iz Sarajeva, izvještavanju o toku istrage i podizanju optužnice protiv dvojice osumnjičenih. Pretpostavlja se da je prijetnje uputio Miroslav Macan, brat Aleksandra Macana, jednog od osumnjičenih u ovom slučaju. 14.12.2022. – Pripadnici Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo, u saradnji s kolegama iz PU Istočno Sarajevo, pronašli su i uhapsili Miroslava Macana, koji se tereti za prijetnje Aščiću. Protiv Macana je pokrenut postupak u skladu sa zakonom.
6. Verbalne prijetnje/iznuda, Almir Hadžajlić, 2022.					Maj 2022. – Voditelj Radija Zenit Almir Hadžajlić obratio se FMHL-u za pomoć u vezi s tužbom koju je podnio protiv Muamera Sadibašića, koji mu je prijetio i tražio novac. Krivična prijava predata je Kantonalnom tužilaštvu u Zenici. Oktobar 2022. – Općinski sud u Zenici, postupajući po optužnici Kantonalnog tužilaštva ZDK, donio je prvostepenu presudu protiv Sadibašić Muamera zbog krivičnog djela iznude iz člana 295. stav 1. u vezi s članom 28. KZFBiH, kojom ga osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 8 (osam) mjeseci.

ZAKLJUČCI

- Vlasti u Bosni i Hercegovini u 2022. godini nisu uradile gotovo ništa kako bi se unaprijedila zakonska regulativa i poboljšala sigurnost novinara/ki, kao i omogućilo efikasnije procesuiranje onih koji napadaju novinare i medije i ugrožavaju slobodu izražavanja. Inicijative za izmjene Krivičnog zakona i Zakona o zaštiti od klevete, koje su usvojene u parlamentima, i dalje su “na čekanju”, kao i usvajanje novog Zakona o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH. Izmjene postojeće regulative vezane za rad novinara i medija odvijaju se veoma sporo. Istovremeno, pojedini politički lideri najavljuju vraćanje klevete u okvire krivičnog zakonodavstva, što predstavlja ozbiljnu prijetnju po slobodu izražavanja, a posebno za rad nezavisnih i istraživačkih medija. Evropska komisija naglašava garantovanje slobode izražavanja i medija i zaštitu novinara kao jedan od osam ključnih uslova koje BiH mora ispuniti na putu ka članstvu u Evropsku uniju. Međutim, evidentno je da bosansko-hercegovački političari i dalje ne shvataju dovoljno ozbiljno kritike institucija i tijela EU, a zahtjeve koji se tiču slobodnog rada medija i sigurnosti novinara ne smatraju prioritetnim. Umjesto prakse osuda napada na novinare/ke i angažmana na zaštitu slobode medija i izražavanja, mnogi političari otvoreno verbalno napadaju i etiketiraju novinare.
- U 2022. godini BiH je na Svjetskom indeksu medijskih sloboda nazadovala za čak devet mjesta u odnosu na prethodnu godinu i trenutno se nalazi na 67. mjestu. Kao ključni razlog za to navodi se izuzetno nepovoljan politički i ekonomski ambijent za rad novinara/ki. Nastavljaju se intenzivni politički pritisci na novinare – broj pritisaka i verbalnih prijetnji u ovoj godini povećan je za 40%, a trećina prijavljenih slu-

čajeve odnosi se na napade, uvrede i pritiske političara i javnih zvaničnika. Radni uslovi u većini medija su loši. Mnogi novinari rade za ispotprosječne plaće, a ugovori o radu u privatnim medijima većinom se sklapaju na određeno vrijeme. U pogledu zaštite radnih prava, nešto bolja situacija je u javnim servisima. Ipak, veliki hendikep i dalje predstavlja nepostojanje jedinstvenog sindikata, nezavisnog od politike i menadžerskih struktura, koji bi štiti isključivo prava novinara i novinarki i pregovarao sa nadležnim institucijama i predstavnicima vlasti. I dalje nema pomaka u pogledu depolitizacije javnih emitera. Menadžment u javnim RTV-servisima imenuje politika, a ne struka. Nije uspostavljen funkcionalan model prikupljanja RTV-taksi, zbog čega BHRT-u prijeto gašenje. Istovremeno, postoji bojazan od daljnje polarizacije javnih emitera po nacionalnoj osnovi uvođenjem tzv. trećeg kanala na hrvatskom jeziku, o čemu se već godinama vode polemike. Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) često je na meti kritika medijske zajednice i javnosti zbog političke pristrasnosti rukovodstva ovog tijela.

- Nezavisni mediji i istraživački novinari izloženi su sve intenzivnijem online nasilju i prijetnjama, govoru mržnje i uznemiravanju putem društvenih mreža, kao i hakerskim napadima. U većini ovih slučajeva nadležne institucije – policija, tužilaštva i sudovi, nemaju adekvatan odgovor. Napadači često ostaju neidentifikovani, a istrage se obustavljaju uglavnom uz argument da nema elemenata krivičnog djela. Sudovi nemaju jedinstvenu praksu kada je riječ o govoru mržnje, posebno na društvenim mrežama, pa se online napadi na novinare i širenje govora mržnje često tumače kao “sloboda govora”. Iako je nešto bolja nego ranijih godina, saradnja između medijske i pravosudne zajednice i dalje nije na zadovoljavajućem nivou i postoji mnogo elemenata za nježno unapređenje. Pozitivan korak je usvajanje nove Komunikacijske strategije Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH (VSTVBiH), koja bi trebala pomoći unapređenju saradnje i osigurati transparentniji rad pravosuđa. No, Komunikacijska strategija ipak nije

obavezujuća i usvojena je praktično kao jedna vrsta preporuke za postupanje pravosudnih institucija, tako da tek ostaje da se vidi u kojoj mjeri će se i primjenjivati.

- Medijsko tržište u BiH posebno karakteriše nedostatak transparentnosti kada je u pitanju vlasništvo nad medijima. Zakon o transparentnosti vlasništva nad medijima jedan je od ključnih zakona koji nedostaje u Bosni i Hercegovini i, unatoč naporima stručne zajednice, i dalje nema političke volje za usvajanje takvog zakona i poboljšanje transparentnosti medija u zemlji. Sve je manji broj medija koji se drže profesionalnih standarda i poštuju etičke kodekse. Mnogi mediji, a posebno online news portali, služe kao sredstvo obračuna političara i stranaka sa njihovim oponentima. Nekolicina medija koji se bave istraživačkim novinarstvom, poput CIN-a, Balkanske istraživačke mreže (BIRN BiH) i online magazina Žurnal, nema dovoljnu podršku kako bi se oduprli pritiscima koji se manifestuju ne samo kroz učestale napade i prijetnje novinarima, nego i kroz SLAPP tužbe, blokiranje stranica ovih medija na društvenim mrežama i nedostupnost velikih oglašivača. Zbog ekonomskih pritisaka i nestabilnog radnog okruženja sve veći broj vlasnika medija, urednika i novinara podliježe cenzuri i autocenzuri.

PREPORUKE

- Usvojiti izmjene i dopune Krivičnog zakona BiH prema kojima će se napad na novinare/ke tretirati kao posebno krivično djelo, osigurati efikasno procesiranje napadača i pooštriti sankcije za krivična djela učinjena na štetu novinara/ki; navedene izmjene ugraditi i u entitetske krivične zakone, te u KZ Brčko distrikta BiH;
- Usvojiti izmjene i dopune Zakona o slobodi pristupa informacijama u skladu sa zahtjevima profesionalne medijske zajednice i nevladinih organizacija; uspostaviti posebno tijelo koje će biti zaduženo za

- nadzor postupanja institucija po zahtjevima za pristup informacijama, te za sankcionisanje istih ukoliko ne postupe u skladu sa Zakonom;
- Usvojiti izmjene i dopune Zakona o zaštiti od klevete u skladu sa inicijativom koja je podržana u Parlamentu BiH; definisati gornje i donje granice za visinu novčane kazne koja se izriče u slučajevima klevete kako bi se spriječile SLAPP tužbe;
 - Donijeti Zakon o transparentnosti medijskog vlasništva, definisati kriterije i osigurati transparentno finansiranje medija iz budžetskih sredstava na svim nivoima vlasti;
 - Unaprijediti zakonske odredbe u vezi s profesionalnim izvještavanjem medija i poštivanjem političkog pluralizma, i to ne samo tokom predizbornih kampanja;
 - Usvojiti posebne zakone na nivou entiteta i države kojima će biti jasno definisan govor mržnje, online nasilje i prijetnje te sankcije za navedena krivična djela;
 - Novinarska udruženja i druge organizacije civilnog društva trebaju izvršiti pritisak na nadležne institucije sa ciljem usvajanja navedenih zakona, odnosno izmjena i dopuna zakona koji će omogućiti transparentan i profesionalan rad medija, veće medijske slobode i unaprijediti zaštitu i sigurnost novinara/ki i medija.
 - Političari i predstavnici vlasti moraju razviti praksu jasnih, nedvosmislenih i neselektivnih osuda napada na novinare/ke kao bi se na taj način poslala poruka javnosti da su takvi napadi nedopustivi.
 - Aktivno tražiti podršku međunarodnih organizacija za izmjene i unapređenje medijske legislative, a u skladu sa evropskim zakonodavstvom i uslovima koje BiH mora ispuniti za dobijanje kandidatskog statusa za Evropsku uniju;
 - Osigurati uređivačku nezavisnost javnih emitera na nivou države i entiteta i lokalnih javnih medija, kao i punu nezavisnost regulatornih tijela;
 - Usvojiti posebne protokole dokumente kojima se garantuje nezavisnost redakcija od menadžmenta i marketinških odjela u javnim i privatnim medijima, kao i sigurnosne protokole unutar redakcija u slučaju napada na novinare/ke i urednike medija;
 - Od institucija vlasti zahtijevati da proaktivno objavljuju informacije koje se tiču finansiranja medija, uključujući i informacije o podsticajima i oglašavanju;
 - Kroz zagovaračke aktivnosti, saopćenja i kampanje na društvenim mrežama insistirati na dosljednoj primjeni postojećih zakona, posebno na depolitizaciji javnih emitera;
 - Unaprijediti kapacitete inspekcije rada i sudova u procesuiranju i sankcionisanju kršenja radnih prava novinara/ki i aktivno jačati svijest novinara o važnosti sindikalnog udruživanja;
 - Jačati nezavisnost medija i aktivno ohrabrivati novinare da prijavljuju političke i ekonomske pritiske i da se snažnije bore za svoja radna prava kroz kampanje u medijima i na društvenim mrežama, te edukativne seminare o ovim temama;
 - Jačati kapacitete istražnih organa – policije i tužilaštava – i sudova u procesuiranju napada na novinare kako bi se omogućile efikasnije istrage i sankcionisanje počinilaca prijetnji i napada na novinare;
 - Insistirati na efikasnijem i bržem procesuiranju napada na novinare/ke i rješavanju svih prijavljenih slučajeva u razumnom roku;
 - Unutar pravosudnih institucija kreirati jedinstveni CMS sistem – bazu podataka o sudskim procesima vezanim za novinare i medije;
 - Aktivnije lobiranje novinarskih udruženja i održavanje redovnih kontakata i sastanaka kako s predstavnicima medija, tako i s predstavnicima policije, sudova i tužilaštava;
 - Intenzivnije uključivanje predstavnika pravosudnih institucija i policije u aktivnosti koje organizuju novinarska udruženja – edukacije, treninge, seminare...; aktivna razmjena iskustava sa ciljem obostranog boljeg upoznavanja prava i obaveza novinara/medija, istražnih organa i pravosuđa te adekvatne primjene prava i nadležnosti.

